

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки
факультету № 1
Кафедра кримінального процесу та організації досудового
слідства факультету № 1
Кафедра протидії кіберзлочинності факультету №4

Методика розслідування створення та поширення
контенту з вмістом дитячої порнографії з
використанням інформаційно-телекомунікаційних
систем або технологій

Науково-методичні рекомендації

Харків 2022

УДК 343.98:[343.54:053.2/6:004](477)
ББК 67.9 (4УКР) 623.13
М 53

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України «Методика розслідування створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій».

<p>СХВАЛЕНО Науково-методичною радою Харківського національного університету внутрішніх справ від 20.01.2022 р. Протокол № 1</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО Вченою радою факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ від 19.01.2022 р. Протокол № 1</p>
<p>ПОГОДЖЕНО Секцією Науково-методичної ради Харківського національного університету внутрішніх справ з юридичних дисциплін від 19.01.2022 р. Протокол № 1</p>	<p>ЗАТВЕРДЖЕНО На засіданні кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ Від 14.01.2022 р. Протокол № 1</p>

Рецензенти:

Юхно О.О. - професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Пиріг І.В. - професор кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

Методика розслідування створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій: Науково-методичні рекомендації для практичних підрозділів Національної поліції України. Х.: ХНУВС, 2022. 69 с.

Розробники: к.ю.н., доцент, Книженко С.О., к.ю.н. Салманов О.В., к.ю.н., доц. Манжай О.В., к.ю.н., доц. Кікінчук В.В., к.ю.н., доц. Романюк В.В.

© Книженко С.О., Салманов О.В., Манжай О.В., Кікінчук В.В., Романюк В.В.

© Харківський національний університет внутрішніх справ, 2022

УДК 343.98:[343.54:053.2/6:004](477)
ББК 67.9 (4УКР) 623.13
М 53

План

Вступ.....	4-5
1. Криміналістична характеристика створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.....	6-20
2. Початковий етап розслідування створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.....	21-28
3. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування в кримінальному провадженні, розпочатому за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтями 301-1, 301-2 КК України.....	29-50
4. Особливості використання технологій для документування злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією.....	51-65
Список використаних джерел.....	66-69

Вступ

Сьогоднішні технологічні можливості та ступінь контрольованості інформаційної телекомунікаційної мережі Інтернет, відсутність її територіальних меж, наявність численних способів анонімного розміщення інформації, широка аудиторія користувачів, можливість електронної купівлі-продажу зумовили широке використання віртуального простору представниками порноіндустрії. Насильство над дітьми в сім'ї та відсутність належної турботи батьків (опікунів) призводить до того, що все більша кількість неповнолітніх стають жертвами сексуальної експлуатації, одним з проявів якої є створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

Особливе занепокоєння викликають масштаби створення та розповсюдження дитячої порнографії, що становить підвищену суспільну небезпеку, адже здійснюється безпосередній шкідливий вплив на нормальний статевий розвиток дитини, а також на формування моральних цінностей підростаючого покоління.

Оцінити реальну кількість дітей в Україні, що стали жертвами використання в порноіндустрії, сьогодні досить складно. За спостереженнями працівників правоохоронних органів, у переважній більшості випадки використання дітей в порнобізнесі залишаються невідомими. Окрім того, в мережі Інтернет діють організовані злочинні групи, що створюють відповідні порнографічні сайти, web-сторінки, які присвячені секс-індустрії з залученням неповнолітніх. За допомогою Інтернет замовник може обирати відео неповнолітнього, переглядати фото, дізнаються іншу інформацію відносно фізичних даних тощо. Якщо відповідної анкети не знайшлося, замовник навіть може відправити повідомлення з необхідними параметрами для індивідуального підбору „товару”.

Причинами такої ситуації є часті випадки використання неповнолітніх, пов'язані зі злочинами торгівлі людьми та іншої незаконної угоди щодо

людини (ст. 149 КК України), коли самі батьки використовують власних дітей для виготовлення порнопродукції або передають іншим особам дітей для виготовлення такої продукції та отримують за це гроші. Також мають місце випадки розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України), домагання дитини для сексуальних цілей (ст. 156-1 КК України).

Нещодавно законодавець радикально змінив підхід стосовно унормування відповідальності у сфері одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження. Серед іншого, було встановлено відповідальність саме за зберігання дитячої порнографії. Це дозволило суттєво полегшити правоохоронним органам процес документування відповідних правопорушень.

Водночас методики розслідування створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій на сьогодні не розроблено. Отже, питання формування вказаної методики є важливими та актуальними.

1. Криміналістична характеристика створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії

Створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій є комплексною криміналістичною методикою розслідування кримінальних правопорушень. До складу цієї комплексної методики окрім дій з одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження (ст. 301-1 КК України) також можуть входити: зґвалтування (ст. 152 КК України); вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України); сексуальне насильство (ст. 153 КК України); розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України); торгівля людьми (ст. 149 КК України).

Для формування криміналістичної характеристики досліджуваних кримінальних правопорушень має значення розуміння ключових понять, серед яких:

Дитяча порнографія - зображення у будь-який спосіб дитини чи особи, яка виглядає як дитина, задіяної у реальній або змодельованій відверто сексуальній поведінці, або будь-яке зображення статевих органів дитини в сексуальних цілях (частина перша статті 1 Закону України «Про захист суспільної моралі»).

Небажаний (шкідливий) контент - матеріали (зображення, відео, аудіо, тексти), що містять насильство, порнографію, пропаганду наркотичних засобів, азартних ігор, різноманітні комп'ютерні віруси, шпигунські програми, метою яких є отримання доступу до програмного забезпечення власника.

Характеристика особи потерпілого. Сімейний кодекс України визначає, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

За даними кримінологів, кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства. Злочинці користуються вразливим станом дітей, викликаний тим, що в них ще не сформована статева ідентифікація та смисловий досвід, відсутній специфічний досвід та не сформована ієрархія мотивів, самосвідомості, моральної свідомості, не має рефлексії власних моральних почуттів. Типовими також є ситуації, коли правопорушники підкорюють своїй волі неповнолітніх, користуючись їх скрутним матеріальним становищем, соціальним статусом. Досить часто потерпілими є діти, недоглянуті своїми батьками, в тому числі й в багатодітних та неблагополучних сім'ях. Окрім того, потерпілі відчувають страх перед людиною, яка старше за них, сором за те, що хтось дізнається про те, що трапалося.

Найчастіше до створення сексуального контенту залучались діти віком від 9 до 13 років. В більшості випадків це були хлопчики. Однак, не поодинокими є випадки, коли жертвами стають дівчатка та хлопчики молодшого віку (3-4 роки).

Кримінологи відмічають наявність у потерпілих від таких кримінальних правопорушень «магічного мислення» – якщо так чинять зі мною «мої дорослі», то в інших сім'ях ще гірше. Діти схильні брати провину на себе, а тому виникає синдром нормалізації насильства.

Характеристика особи правопорушника. Більше ніж у 90% випадків досліджувані злочини вчинялися близькими до дитини особами. Так, досить часто на місце порнографічних зйомок дітей привозили їх батьки, в тому числі й матері. Непоодинокими також є випадки, коли порнографічний контент за участю дітей створюють самі батьки, тобто гвалтують, розбещують дітей, знімають все на відео або фотографують й поширюють з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій з метою отримання прибутку. Тобто йде одночасне поєднання сексуальних та корисливих мотивів.

Варто розуміти, що сексуальне насильство найчастіше вчиняють близькі для дитини особи – батько, вітчим, дядько, дідусь, сусід, знайомі родини.

Нажаль є випадки, коли сексуальне насильство щодо дитини вчинялося навіть рідними матерями або обома батьками одночасно.

Не є поодинокими випадки, коли досліджувані кримінальні правопорушення вчинялися особами, робота яких передбачає безпосередній контакт із дітьми. Так, правопорушники навмисно працевлаштовувалися на роботу в школи, гуртки, фотостудії тощо. Після цього входили в контакт з дитиною та вчиняли щодо неї сексуальне насильство, яке знімали на відео або робили фотознімки та обмінювалися порнографічним контентом через мережу Інтернет.

Варто розуміти, що сексуальний мотив таких кримінальних правопорушень пов'язаний із певними сексуальними розладами (педофілія).

Педофілія визначається як хворобливий статевий потяг (статеве збочення) до дітей, які не досягли віку статевого дозрівання або знаходяться в ранньому пубертатні. Педофілія включає в себе як сексуальне домагання (в тому числі й зґвалтування) так і дії сексуального характеру щодо дітей (в тому числі й розглядування).

Нажаль останніми роками в Україні збільшується кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним одержанням доступу до дитячої порнографії (ст. 301-1 КК України). Найчастіше такі кримінальні правопорушення вчиняються чоловіками, які завантажують з мережі Інтернет контент зі вмістом дитячої порнографії та переглядають його задля власного задоволення. Найчастіше такі чоловіки мають середній вік, раніше не судимі, працюють, мають вищу за середню освіту, не одружені.

На сьогодні в Україні почав функціонувати реєстр педофілів, держателем якого є Міністерство юстиції України. До реєстру включаються дані про осіб, які були притягнуті до кримінальної відповідальності та відбувають покарання за сексуальні злочини проти неповнолітніх.

Створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій є одним із напрямків злочинної діяльності організованих злочинних угруповань.

Осіб, що вчиняють вказані кримінальні правопорушення можна розподілити на такі групи:

- близькі для дитини особи (рідні або добре знайомі родини);
- особи, що працюють безпосередньо з дітьми;
- організовані злочинні угруповання;
- сторонні особи.

Особи четвертої групи найчастіше одержують доступ до дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, споглядають дитячу порнографію й не чинять розбещень, зґвалтувань або інших сексуальних насильств щодо дітей. Таких осіб можна назвати споживачами контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій. Фактично для таких осіб створена цифрова індустрія дитячої порнографії.

Особи першої та другої групи безпосередньо вчиняють сексуальне насильство щодо дітей (розбещення, зґвалтування тощо), створюють контент із вмістом дитячої порнографії, поширюють його з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

Особи третьої групи можуть бути одночасно насильниками, створювачами, поширювачами контенту з вмістом дитячої порнографії або виконувати лише окрему роль, наприклад – поширювати шкідливий контент.

Організовані злочинні угруповання мають в собі чітку ієрархічну структуру, до складу якої найчастіше входять:

- організатор;
- вербувальники;
- режисери;
- виконавці;
- розповсюджувачі порнографічного контенту.

Організовані злочинні групи втягують у злочинну діяльність потрібних фахівців, встановлюють злочинні зв'язки. Такі організовані групи характеризуються ретельністю підготовки кримінальних правопорушень,

сталими зв'язками між учасниками групи, функціональною ієрархією, розподілом ролей серед учасників. Кількість та структура організованого злочинного угруповання залежить від масштабів та тривалості протиправної діяльності. Такі угруповання можуть мати транснаціональний характер.

Організатори (лідери) злочинних угруповань цієї категорії кримінальних правопорушень визначають: склад злочинної групи; зміст та форма контенту дитячої порнографії; спосіб отримання предмету дитячої порнографії; шляхи збуту дитячої порнографії та інші організаційні питання.

Вербувальники підшують дітей, над якими вчиняють різні форми сексуального насильства (розбещують, гвалтують, інше). Режисери безпосередньо знімають порнографічну продукцію, відповідають за створення порнографічних сюжетів (тематику, інтер'єр, кількість учасників, ураховують інші особисті бажання замовника за його наявності).

Виконавці – це особи, які безпосередньо вчиняють сексуальне насильство над дітьми. До виконавців також відносять осіб, які самі не вчиняли сексуального насильства, але всіляко сприяли своїми діями. Наприклад, допомагають заспокоїти дитину, одягнути її в потрібний одяг, підшують приміщення для порнографічних фотозйомок тощо. Сцени сексуального насильства над дітьми фактично і визначають зміст контенту дитячої порнографії.

Розповсюджувачі дитячої порнографії вказаних кримінальних правопорушень використовують можливості інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій. Ці особи є достатньо досвідченими користувачами інформаційно-комунікативних технологій. Вони на високому рівні знають й ефективно використовують можливості інформаційних мереж, програмні продукти, прогнозують шляхи обходу фільтрів та блокіраторів інформації, застосовують способи забезпечення анонімності користувача мережі.

Вчиняють такі злочини цинічні особи, емоційно нечутливі до переживань інших (навіть дітей). Психічна сфера осіб, які скоїли сексуальне насильство над дітьми характеризується поступовою деструкцією. Психічна сфера

розповсюджувачів дитячої порнографії характеризується тим, що розлад психічної організації також неминучий, але під дією накопичувальних факторів розвивається стрімкіше.

Способи вчинення кримінальних правопорушень. Спосіб учинення кримінального правопорушення є одним із центральних елементів криміналістичної характеристики досліджуваних кримінальних правопорушень. Створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій має комплексний характер кримінальної протиправної діяльності, тобто вчиняється не одне кримінальне правопорушення, а кілька для досягнення злочинної мети. Комплексний характер полягає в тому, що включає в себе сексуальне насильство над дитиною та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій. Найчастіше складовими такої злочинної технології є:

- зґвалтування (ст. 152 КК України);
- вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України);
- сексуальне насильство (ст. 153 КК України);
- розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України);
- торгівля людьми (ст. 149 КК України);
- одержання доступу до дитячої порнографії, її придбання, зберігання, ввезення, перевезення чи інше переміщення, виготовлення, збут і розповсюдження (ст. 301-1 КК України).

Сексуальне насильство – це протиправні дії сексуального характеру, спрямовані на посягання на статеву недоторканність дитини, залучення дитини за її згодою або без такої до сексуальних дій з дорослим (однолітками) із метою отримання останнім сексуального задоволення. Сексуальне насильство може супроводжуватись як фізичним, так і психологічним насильством.

Сексуальне насильство має такі форми: вагінальне, здійснене у неприродний спосіб (оральний, анальний, маніпуляції пальцями або іншими

предметами зі статевим органом дитини), ігри сексуального характеру, імітація статевого акту, вимога спати в одному ліжку з особою іншої статі, залучення дитини у комерційний секс, створення умов, за яких дитина постійно спостерігає за статевими стосунками інших людей, підглядання за дитиною та її розбещення шляхом спілкування з дитиною в соціальних мережах.

Психологічне насильство пов'язується із впливом на психіку дитини шляхом словесних образ або погроз, переслідувань, залякувань чи висловлювання недовіри, якими навмисно викликаються невпевненість, відчуття незахищеності та страх, що призводить до заподіяння шкоди психічному здоров'ю дитини.

Психологічне насильство супроводжує всі інші форми насильства, адже побиття або звалтування завжди зумовлює не лише фізичне, а й психічне страждання (а в особливо тяжких випадках – значні психічні травми). Злочинець може намагатися поступово нормалізувати тілесний контакт з дитиною через гру та дотики (може пообіцяти подарунок, сказати, що це секрет, проводити з дитиною багато часу). У деяких випадках злочинці упускають етап «залицяння» до дитини та використовують фізичну силу, щоб зломити супротив дитини та змусити її до близькості.

Фізичне насильство щодо дитини визначається як умисне нанесення їй іншою особою побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалої дитини, порушення фізичного чи психічного здоров'я, заподіяння шкоди її честі й гідності, в тому числі в сім'ї.

Створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій характеризується тим, що такі кримінальні правопорушення завжди мають стадію підготовки, вчинення та приховання.

Стадія підготовки включає в себе вибір конкретних дій кримінальної протиправної діяльності, вибір засобів знарядь вчинення протиправної діяльності, підбір співучасників, вибір жертви, вибір місця та часу вчинення злочину, вивчення попиту на контенту дитячої порнографії тощо. Наприклад,

купають фототехніку, обладнання та одяг начебто для дитячих фотосесій. Підшуковують приміщення, яке буде слугувати для створення порнографічного контенту. Вибір приміщення буде залежати, в першу чергу, від способу вчинення кримінального правопорушника. Так, члени організованого злочинного угруповання при створенні порнографічного контенту у формі відеопродукції обирають приміщення на окраїнах міст або селищ. Якщо ж порнографічна продукція створюється у формі фотографій й сексуальне насильство обмежується лише спогляданням оголених дітей, то місцем обираються приміщення в містах, у тому числі й центральних районах.

В підготовку також входить інсталяція на власному комп'ютері програмного забезпечення («uTorrent», «BitComet», «Emule», «MediaGet», «qBittorrent») створення хмарних середовищ («Яндекс диск»), які дозволяють завантажувати та зберігати файли. Також в стадію підготовки входить «інструктаж» дітей щодо необхідності виконання усіх вимог оператора.

При виборі жертви враховується такий фактор як емоційне зваблення, в ході якого дитину з допомогою різних маніпулятивних дій схиляють до дій сексуального характеру. У випадках поза сімейного сексуального насильства спочатку налагоджують стосунки з дитиною. Злочинець формує у дитини уявлення, що він їй дуже важливий.

Досить часто члени організованого злочинного угруповання застосовують примушування до участі у створенні порнографічних предметів. Таке примушування являє собою вплив на інших осіб шляхом застосування фізичного або психічного впливу з метою домогтися того, щоб вони взяли участь у створенні контенту. Наприклад, виступили авторами порнографічної продукції (заново написали сценарій, внесли відповідні зміни до вже існуючих предметів), іншим чином взяли участь у створенні твору (виступили акторами, режисерами, операторами фільму тощо).

Виготовлення предметів дитячої порнографії найчастіше здійснюється за допомогою відеозапису, фотозйомки, а також можлива пряма трансляція через веб-камеру в режимі онлайн. Важливо мати на увазі, що після технічної

фіксації сексуального насильства з неповнолітньою особою злочинець має оригінал порнографічного предмету. Далі він може його піддати монтажу, змодельованій обстановці.

Створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій характеризується тим, що має тривалий характер, від кількох місяців до кількох років. Наприклад, розбещення з боку рідних вчиняється систематично та протягом декількох років.

Розбещення неповнолітніх полягає у вчиненні розпутних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Розпусні дії можуть бути фізичними або інтелектуальними. До фізичних розпусних дій відносяться непристойні доторкання до статевих органів, навчання статевим збоченням, вчинення статевих зносин у присутності дитини тощо. Інтелектуальними розпусними діями можуть бути випадки ознайомлення дитини із порнографічними малюнками, відеофільмами, цинічні бесіди на статеві теми. Типовими способами інтелектуального розбещення неповнолітніх є примушування жертви зняти з себе одяг та нижню білизну, оголити статеві органи, займати різні сексуальні пози.

З метою приховання злочину та уникнення відповідальності злочинець використовує погрози, обіцянки. Також він може спробувати викликати почуття провини у дитини, зловживаючи її довірою або говорить про те, що дитині ніхто не повірить, уникає коментування ситуації насильства, щоб у дитини склалось враження, що нічого не відбулось.

Організовані злочинні угруповання у своїй діяльності широко використовують можливості мережі. Виробники порнографії здебільшого агітують (вербують) своїх майбутніх жертв через Інтернет. Цікаве спілкування в мережі продовжується особистим знайомством. Зазвичай дітей запрошують на квартиру, де продовжується їхня «дружба», а далі під приводом «просто попустувати» або після вживання «дорослих гостинців» (алкоголю чи наркотиків) дітей фотографують оголеними, вступають у статеві зносини,

примушують вчиняти окремі дії сексуального характеру як із дорослими особами, так і з ровесниками. Із цього моменту на зміну «дружбі» приходиться шантаж. Погрожуючи показати відверті фото, фільми батькам, учителям, друзям, дітей ловлять на гачок. Страх та сором зізнатися у вчиненому та звернутися за допомогою до дорослих зтягують дітей далі в злочинну діяльність. Переважно виробники працюють на попит, якщо злочинець знімає для себе, то відповідно до своїх збочених сексуальних уподобань. Інколи дії жертви носять добровільний характер, інколи навпаки. Так, в останньому випадку дитину змусять виконувати ті чи інші дії всупереч її волі, при цьому будуть застосовуватись різноманітні способи та методи примусу.

Розповсюдження дитячої порнографії здійснюється найчастіше через Інтернет з використанням мобільних телефонів, планшетів, стаціонарних комп'ютерів через сайти знайомств, мобільні застосунки (телеграм та інші). Так, одним із організованих злочинних угруповань було створено більш як 300 сайтів, куди завантажували відео та фото порнографічного характеру за участю дітей.

Організовані злочинні угруповання створюють відповідні сайти, веб-сторінки, які присвячені секс індустрії, де розміщені порнографічні предмети з використанням неповнолітніх й виконують рекламну роль. За допомогою Інтернет пропонують обрати неповнолітнього, переглянути фото, дізнатись іншу інформацію відносно фізичних даних, захоплень, навіть почути голос. Якщо відповідної анкети не знайшлося, замовник може відправити повідомлення з бажаними параметрами для індивідуального підбору „товару”.

Поширюють контент за гроші, в тому числі й крипто валюту, яку в подальшому конвертували в гривню. Доходи від реалізованої продукції дитячої порнографії після «відмивання» частково привласнюють, а іншу частину вкладають у легальний бізнес і в подальше фінасування злочинної діяльності.

Одним із типових способів створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії є одержання доступу до дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем чи технологій.

Найчастіше одержання доступу має форму завантаження файлів на диск комп'ютера. Відзначимо, що на сьогодні правоохоронні органи оснащені спеціальним програмним забезпеченням, яке дозволяє визначати адреси користувачів.

Характеристика предмета злочинного посягання. Предметом злочинного посягання є порнографічна продукція за участю дітей. На відміну від предметів еротичного характеру, вона за своїм змістом в натуралістичній, цинічній формі відображає статеві органи або натуралістичне чи протиприродне детальне зображення сексуальних відносин, учасниками яких є діти. На сьогодні дитяча порнографія з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій представлена у вигляді фотографій, відеозаписів, фільмів. Набуває поширення й такий вид як не фіксована on-line порнографія. За даними кримінологів вона складає близько 18%.

Отже, під матеріалами, пов'язаними з дитячою порнографією розуміються будь-які матеріали порнографічного характеру, які наочно показують: неповнолітнього, що приймає участь у сексуально відвертій дії; особу, яка виступає в ролі неповнолітнього, яка бере участь у сексуально відвертій дії; реалістичні зображення, що представляють неповнолітнього, що приймає участь у сексуально відвертій дії.

Якщо прийняти всі проаналізовані зображення за 100%, то дівчатка зустрічаються у 96% зображень, а хлопчики – у 53% зображень. Якщо аналізувати віковий розподіл дітей, що у сексуальних сценах, відразу слід зазначити, що у виявлених зображеннях переважають діти у віці до 13 років (до 98%), із них 25% зображених дітей перебувають у віці до 6 років. А найпопулярнішими є діти віком від 6 до 9 років (39% всіх виявлених дітей).

Розподіл дітей за расами, можливо, вказує на призначеність контенту для європейського споживача. Зокрема, 95% дітей можна віднести до європеїдної раси. Діти інших рас зустрічаються дуже рідко. При аналізі змісту та ступеня жорсткості сцен з'ясувалося, що найпопулярнішими є сцени статевих актів дітей з дорослими, такі зображення становлять 77% від усього виявленого

контенту з дитячою порнографією. На другому місці зі значним відривом слідує сцени відвертого позування дітей (15%). Потрібно відзначити дуже високий відсоток сцен статевих актів дітей із дорослими порівняно з даними із зарубіжних джерел.

Обстановка створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій має важливе значення на початковому етапі розслідування. Адже після виявлення кримінальних правопорушень обстановка повинна бути чітко зафіксована (фотографуванням, складанням план-схем, детальним записом у протоколі проведення окремих слідчих (розшукових) дій, тому що це буде мати значення як для подальшого етапу розслідування, так і для проведення інших процесуальних дій.

Особливістю обстановки створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій є те, що місце вчинення сексуального насильства (тобто створення контенту зі вмістом дитячої порнографії) має конкретну (фізичну) адресу, а поширення такого контенту вчиняється з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

Інтернет умовно можна розділити на три шари:

1. Видима мережа (індексована мережа, індексований веб) – частина мережі на поверхні: сайти можна знайти на запит у пошуковій системі, вони відкриті для всіх людей і мають прості зрозумілі адреси.

2. Глибока мережа (Deep Web, Глибокий інтернет, Невидима мережа) – частина інтернет-ресурсів, прихованих від пошукових машин. Власники таких сайтів відмовляються від індексації пошуковими системами, запаролюють доступ до сайту або не пов'язують гіперпосиланнями сторінки.

3. Даркнет (Dark Net, Темна мережа, Прихована мережа) – частина прихованого Інтернету, яка не видно пошукових машин та звичайних користувачів. Мережа створена анонімною для відсутності цензури та заборони.

Даркнет має багато різних назв - "Темний веб", "Тіньова мережа", "Прихований веб" та інші. Частково ці назви відображають суть цього поняття, адже на сайти Даркнета не можна потрапити через звичайний браузер або знайти через пошукову систему Google. Не варто плутати Даркнет і Глибоку мережу – на сайти Глибокої мережі можна зайти через звичайний браузер за паролем або спеціальним посиланням.

Сенс Темної мережі в анонімності. Сама собою мережа не гарантує анонімності, а лише дає інструменти.

Основний масив сайтів у Даркнеті умовно можна розділити на два типи: сайти, форуми без цензури та інтернет-магазини, які найчастіше продають незаконні товари в тому числі дитячу порнографію. З розвитком Біткоїна та крипто валют, користувачам стало простіше розраховуватися між собою, оскільки такі операції анонімні. Анонімна мережа є системою не пов'язаних між собою віртуальних тунелів, що надає передачу даних у зашифрованому вигляді.

Відзначимо, що найчастіше одержання доступу до дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем чи технологій або умисне її придбання здійснюється з використанням комп'ютерів через Інтернет провайдерів.

Характеристика типових слідів. Серед слідів створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій виділяють такі групи:

1. Сліди примусу до участі у створенні порнографічної продукції (крові, сперми та інших біологічних виділень людини, насильства, опору тощо). Переважно це садна, подряпини, синці, іноді рани. На зовнішніх статевих органах можуть бути виявлені сперма, кров, волосся. На одязі потерпілих можуть бути виявлені сліди крові, сперми, волосся насильника. В таких випадках одяг потерпілих направляють для дослідження до судово-медичної лабораторії, при цьому волосся з одягу знімають і направляють до лабораторії окремо;

2. Засоби для створення та поширення порнографічного контенту: цифрова фото,- відеотехніка (фотоапарати, відеокамери, мобільні телефони з можливістю здійснювати фото,- та відеозапис, веб-камери, автомобільні відеореєстратори); комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення, за допомогою яких здійснюється фото, відеомонтаж, накладання музичного супроводу, переклад тексту та ін. До цієї групи слідів належить також інформація на машинних носіях комп'ютерів, мобільних телефонів та ін. пристроїв, портативних жорстких дисках, картах пам'яті, оптичних носіях інформації, що містить сліди роботи зі спеціальними програмами фото,- відеомонтажу, тимчасові файли, що утворюються в процесі роботи над створенням або редагуванням порнографічних фільмів, «незакінчені» проекти, різні текстові, звукові, графічні, анімаційні та відеофайли, які використовуються для створення порнографічного контенту.

Комп'ютерне обладнання (комп'ютер, веб-камера, наявність високошвидкісного підключення в мережі Інтернет), а також засоби мобільного зв'язку, призначені або пристосовані для прямої Веб-трансляції дій сексуального характеру в мережі Інтернет з використанням відеочатів так і спеціального програмного забезпечення IP-відеотелефонії використовуються не тільки для створення але й поширення порнографічного контенту.

Про способи поширення порнографічного контенту можуть також свідчити гіперпосилання на сайтах мережі Інтернет; електронні поштові повідомлення (спам); інші програмні засоби, що «рекламують» можливість завантаження файлів, що містять дитячу порнографію, або перегляду порнографічних відеозображень в режимі реального часу за допомогою Веб-трансляції, або переадресовують користувача на такі сайти.

До вказаної групи слідів також належать паперові/електронні носії, на яких зазначені паролі та логіни доступу до сторінок порнографічного веб-сайту, окремих файлів, платіжних систем та їх адреси, номери кредитних карток, електронних «гаманців», банківських рахунків та інші конфіденційні дані. Така

інформація може зберігатися в електронних документах (у форматі *.txt, *.doc; *.docx; *.xls та ін.) .

Крім того, створення, редагування та адміністрування сайту в мережі Інтернет передбачає застосування і спеціальних програм управління, що дозволяють користувачеві завантажувати на сервер різні типи файлів, редагувати їх, видаляти, замінювати, переміщати і т.д. протоколюються в системних журналах (їх можна отримати під час огляду комп'ютерів, магнітних носіїв тощо).

До вказаної групи слідів належать й електронні платіжні засоби, за допомогою яких проводилися розрахунки за отриманий контент дитячої порнографії.

3. Допоміжне обладнання для зйомки (світлофільтри, штативи, кофри, світловідбивачі, світлосинхронізатори, студійні фони, стійки для студійного світла, парасольки тощо), що свідчить про виготовлення порнопродукції, насамперед, за участю «порноакторів»;

4. Допоміжні матеріали, до яких належать: парфумерні вироби для гриму, косметика, перуки, костюми, декорації сексуально-інтимної обстановки, презервативи, любриканти (гелі, креми), олії для збудження, препарати для посилення потенції, очисні клізми тощо.

2. Початковий етап розслідування створення та поширення контенту зі вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій

На початковому етапі розслідування вказаних кримінальних правопорушень виділяють наступні типові слідчі ситуації:

1. Безпосереднє виявлення ознак вчиненого кримінального правопорушення працівниками Департаменту кіберполіції Національної поліції України.

Наприклад, за допомогою програмного забезпечення, а саме, програми «Ямул-2000» представники кіберполіції, мають змогу вираховувати користувачів, які знаходяться на території нашої держави з комп'ютерним обладнанням, які займаються розповсюдженням дитячої порнографії. Вказана система дозволяє виявляти користувачів, які підключаються до мережі Інтернет та розповсюджують дитячу порнографію. Програма виявляє IP адрес, з якої здійснювалось розповсюдження порнографії.

2. Виявлення ознак кримінального правопорушення за заявами громадян. Як правило, такі заяви містять інформацію про сексуальне насильство над дітьми, яке пов'язане зі створенням та поширенням дитячої порнографії.

Орієнтовний алгоритм розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з фактами створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

1. Усна заява особи, або рапорт уповноваженої особи про вчинення кримінального правопорушення відповідно до вимог наказу МВС від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» заноситься уповноваженою особою органів (підрозділу) поліції до протоколу усної заяви (повідомлення) про кримінальні правопорушення, який підписують заявник та посадова особа, яка прийняла

заяву. Письмова заява, подана безпосередньо заявником, або повідомлення, які надійшли телефоном, реєструються в черговій частині в журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та негайно надаються керівникові органу досудового розслідування, про що інформується начальник відомства. Усі заяви і повідомлення про вчинені кримінальні правопорушення та інші події реєструються цілодобово в чергових частинах поліції. Особа, яка прийняла заяву про вчинення кримінального правопорушення, вручає пам'ятку про процесуальні права та обов'язки відповідно до вимог ст. 55 КПК України. Після резолюції керівника органу досудового розслідування відомості про кримінальне правопорушення слідчий вносить до Єдиного реєстру досудових розслідувань, після чого розпочинається досудове розслідування відповідно до вимог ст. 214 КПК України. Керівник органу досудового розслідування згідно з вимогами ст. 39 КПК України визначає слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування.

2. Слідчий, відповідно до вимог ст. 60 КПК України інформує потерпілу (потерпілого) про реєстрацію заяви у Єдиному реєстрі досудових розслідувань.

3. Слідчий, відповідно до вимог ч. 6 ст. 214 КПК України інформує прокурора про початок досудового розслідування.

4. Створення на підставі ст. 39 КПК України слідчої групи (при необхідності). У складних багатоепізодних кримінальних провадженнях про поширення порнографічних предметів до розслідування доцільно залучати відразу декількох слідчих. Його застосування дозволяє значно скоротити строки й поліпшити якість розслідування, а також вести його одночасно в декількох місцях і напрямках.

5. Складення детального, узгодженого з оперативними підрозділами плану проведення слідчих (розшукових) дій з визначенням конкретних строків та виконавців відповідно до наказу МВС від 07.07.2017 № 575.

6. Допит потерпілої (потерпілого) з дотриманням вимог ст. 224 КПК України про обставини вчинення протиправних дій.

7. У разі необхідності процесуальний керівник (прокурор) на підставі ст. 241 КПК України вносить постанову про проведення освідування потерпілої (потерпілого), у ході якого встановлюється стан його здоров'я; у тому числі наявність ознак застосування до нього фізичного насильства; при сексуальній експлуатації - ознак тривалого неконтрольованого інтимного життя та його наслідків. За результатами слідчої дії складається протокол.

8. За наявності підстав (наявності виписок з історії хвороби (у випадку лікування жінки після повернення з місця експлуатації від венеричних чи інших захворювань сечостатевої системи, здійснення абортів, провокації передчасних пологів тощо) відповідно до ст.ст. 242-245 КПК України слідчий, прокурор вносить постанову, а слідчий суддя, суд доручення про проведення судово-медичної експертизи.

9. За наявності підстав відповідно до ст.ст. 242-245 КПК України проводиться судово-психологічна експертиза потерпілого (потерпілої) з метою встановлення його психологічного стану в умовах експлуатації або перебування в уразливому стані тощо.

10. У рамках досудового розслідування кримінального провадження слідчий на підставі ст. 40 КПК України направляє керівникам управлінь (відділів) Департаментів міграційної поліції, та кіберполіції доручення з метою встановлення особи, яка причетна до торгівлі людьми, а також осіб, які можуть підтвердити факт вербування, переміщення, передачі (одержання) людини з метою експлуатації, створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

11. Після виконання доручення слідчий надає запити до патрульної поліції, БТІ, психоневрологічного диспансеру та збирає на особу (потенційного підозрюваного) інші характеризуючі дані.

12. Підготовка слідчим, прокурором відповідно до вимог глави 21 КПК України клопотань про проведення необхідних негласних слідчих (розшукових) дій, у випадках, передбачених кримінально-процесуальним законодавством,

погодження їх прокурором та спрямування на розгляд слідчому судді. Зокрема, на практиці найчастіше проводиться аудіо-, відеоконтроль особи згідно з вимогами ст. 260 КПК України, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж згідно з вимогами ст. 263 КПК України, зняття інформації з електронних інформаційних систем згідно з вимогами ст. 264 КПК України, спостереження за особою, річчю згідно з вимогами ст. 269 КПК України, контроль за вчиненням злочину згідно з вимогами ст. 271 КПК України. Клопотання та ухвала слідчого судді мають гриф «таємно» та зберігаються в режимно- секретному органі (частині).

13. Надання доручення оперативним працівникам відповідно до положень п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України щодо проведення необхідних негласних слідчих (розшукових) дій. Доручення має гриф “таємно”, зберігається в режимно-секретному органі (частині).

14. Проведення детальних допитів свідків протиправних дій щодо потерпілого згідно з вимогами статей 224-226 КПК України (члени родини, знайомі потерпілої; працівники фірми, які були задіяні у вербуванні; працівники паспортної, міграційної, митної служб, які володіють інформацією про факт перетинання кордону потерпілою особою; працівників медичних закладів, до яких зверталася за допомогою потерпіла особа та інші).

15. Слідчий відповідно до вимог глави 15 КПК України на підставі ухвали слідчого судді, суду здійснює тимчасовий доступ до речей і документів:

- які свідчать про оформлення виїзних документів;
- оригіналів друкованих видань або їх копій, у яких розміщувалися рекламні оголошення щодо надання підприємством (особою) відповідних послуг;
- які підтверджують факт звернення потерпілої особи до даного підприємства (особи) та взяття з його боку зобов’язань надати певні послуги (такі документи можуть знаходитись як на підприємстві (у певної особи), так і в потерпілого);

– які знаходяться в касах аеропортів, залізничних вокзалів; підрозділів міграційної служби (органи, до яких надходить інформація з консульств України щодо осіб, які, перебуваючи за кордоном, утратили паспорт і потребують підтвердження їх особи); підрозділах охорони державного кордону (щодо затримання потерпілих під час нелегального перетинання кордону чи даних щодо факту перетинання кордону), інших;

– які підтверджують наявність (відсутність) майна трафікерів, на яке в подальшому можливо накласти арешт;

– даних з установ зв'язку, а також операторів мобільного зв'язку про вхідні та вихідні дзвінки з телефонних апаратів, власниками яких є особи, які є потенційними підозрюваними в учиненні правопорушень; банківських установ щодо отримання документів, які свідчать про спосіб, порядок передачі та отримання коштів, отриманих

– злочинним шляхом, за системою переказів Western Union, банківськими переказами та ін.

16. Складання протоколу затримання підозрюваного згідно з вимогами ст. 208 КПК України. Зазначення в протоколі часу фактичного затримання особи. Повідомлення про затримання близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором затриманого.

17. Унесення слідчим відомостей про затримання підозрюваного до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

18. Залучення згідно з вимогами ст. 48 КПК України захисника підозрюваного.

19. Допит слідчим, прокурором з дотриманням вимог ст. 224 КПК України, у необхідних випадках – слідчим суддею з дотриманням вимог ст. 225 КПК України особи як підозрюваного за участю захисника.

20. Оголошення особі на підставі статей 276–278 КПК України узгодженого з прокурором повідомлення про підозру в учиненні кримінального правопорушення, передбаченого статтями 301-1, 301-2 КК України.

21. Внесення слідчим згідно з вимогами ст. 278 КПК України відомостей про підозру до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

22. Підготовка слідчим відповідно до вимог ст. 184 КПК України клопотання про застосування запобіжного заходу, узгодження його з прокурором та направлення до слідчого судді для розгляду. Вручення копії клопотання з відповідними додатками підозрюваному та його захиснику не менш ніж за 3 години до початку розгляду клопотання в суді.

23. Підготовка слідчим (за погодженням з прокурором), прокурором на підставі ст. 171 КПК України клопотання з відповідними додатками про арешт майна підозрюваного та направлення його до слідчого судді для розгляду відповідно до вимог статей 172, 173 КПК України.

24. Підготовка слідчим за погодженням з прокурором або прокурором згідно з вимогами ст. 234 КПК України клопотання з відповідними додатками про проведення обшуків за місцем реєстрації та мешкання підозрюваного, направлення цих документів для погодження прокурору. Отримання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук відповідно до ст. 235 КПК України.

25. Внесення слідчим до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про обрання запобіжного заходу підозрюваному.

У кожному конкретному випадку, залежно від обставин кримінального провадження, а також інформації, якою володіє слідчий, перелік і порядок проведення слідчих (розшукових) дій може змінюватись.

Найбільш характерні особливості розслідування кримінальних правопорушень щодо створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій:

– у разі необхідності слідчі дії доцільно проводити із застосуванням відео,- та аудіотехніки;

– під час допиту з метою закріплення наявних доказів, а також викриття інших епізодів злочинної діяльності необхідно спрямовувати зусилля на

подальше встановлення потерпілих, свідків та інших учасників, а також обставин, пов'язаних з використанням коштів, здобутих злочинним шляхом;

– з урахуванням зібраних доказів у кримінальному провадженні як тяжкого злочину вирішити питання щодо обрання відповідного запобіжного заходу стосовно осіб, причетних до вчинення злочину;

– застосовувати заходи безпеки під час проведення досудового слідства у вигляді зміни анкетних даних. Законом визначено права і обов'язки осіб, стосовно яких уживаються заходи безпеки, й визначено заходи щодо нерозголошення відомостей про особу, стосовно якої вживаються заходи безпеки, до яких зокрема належить обмеження відомостей про неї в матеріалах кримінального провадження. Слідчий, прийнявши рішення про застосування заходів безпеки, зобов'язаний винести мотивовану постанову про зміну прізвища, імені, по батькові особи, узятої під захист, на псевдонім. Надалі в процесуальних документах має зазначатися лише псевдонім, а справжнє прізвище, ім'я, по батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) указуються лише у постанові про зміну анкетних даних. Ця постанова до матеріалів провадження не додається, а зберігається окремо в слідчому органі. Якщо прізвище особи, взятої під захист, замінюється на псевдонім, з матеріалів справи вилучаються протоколи слідчих дій та інші документи, у яких є достовірні дані про цю особу. Такі дані зберігаються окремо, а до матеріалів провадження додаються копії цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім. Відомості про заходи безпеки та осіб, узятих під захист, мають з обмежений доступ;

– у разі виникнення суперечностей у показаннях підозрюваних, потерпілих та свідків між ними проводяться одночасні допити на підставі ст. 224 КПК України, при цьому їм в обов'язковому порядку передують впізнання, оскільки потерпілі спілкувалися із злочинцями, як правило, нетривалий час;

– забезпечити умови, за яких особи, причетні до вчинення злочину, не могли спілкуватися між собою до закінчення слідчих дій за їх участю;

з метою перевірки показань потерпілих та підозрюваних необхідно невідкладно вжити заходів для встановлення осіб, на яких посилаються потерпілі та підозрювані особи, та допитати їх про вказані обставини, а також про обставини, що можуть бути їм відомі;

– допитати працівників державних органів, організацій та установ, які оформляли закордонні паспорти, інші необхідні для виїзду за кордон документи та можуть у зв'язку з цим указати на осіб, які зверталися до них з цього приводу;

– у разі необхідності направляти клопотання про надання правової допомоги у справі з урахуванням тривалості строків виконання міжнародно-правових актів.

Під час судового провадження також можуть бути застосовані заходи забезпечення кримінального провадження згідно з положеннями розділу II Кримінального процесуального кодексу України (ст. 333), а також забезпечується виконання ухвал суду про доручення проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, розшук підозрюваного та інше.

3. Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування в кримінальному провадженні, розпочатому за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого статтями 301-1, 301-2 КК України

Огляд (ст. 237 КПК України) місця події в кримінальних провадженнях, розпочатих за фактами створення та поширення контенту з вмістом дитячої порнографії з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, має як загальні, так і специфічні ознаки.

Процесуальний порядок проведення огляду в порядку ст. 237 КК України має незмінний та обов'язковий характер. Але тактично вказану слідчу (розшукову) дію необхідно проводити залежно від особливостей злочинної діяльності у сфері поширення порнографічних предметів.

У кримінальних провадженнях, розпочатих за фактами поширення контенту з вмістом дитячої порнографії огляду, за можливості, має передувати комплекс заходів з метою встановлення веб-сайтів, стрімерів, осіб що обслуговують життєдіяльність веб-сайтів, чатів, груп в месенджерах, інших значущих обставин. Крім того, попередньо має сенс отримати план приміщення, яке необхідно оглянути, у бюро технічної інвентаризації чи інших органах, які можуть надати таку інформацію, з метою встановлення під час візуального огляду можливих схованок. Важливо також з'ясувати питання щодо наявності складських приміщень.

Об'єктом огляду зазвичай є місця створення та поширення порнографічного контенту. При огляді приміщень встановлюється можливість створення студії (офісу), де програмісти або контент-менеджери розміщують порнопродукцію у мережі Інтернет.

Слідчий під час проведення огляду повинен звертати особливу увагу на предмети й обставини, що свідчать про спосіб вчинення кримінального правопорушення, а саме: наявність студії, декорацій, великої кількості відеотехніки, комп'ютерної техніки, апаратури, що дає можливість

поширювати контент (флеш накопичувачі, диски, системні блоки, сервери тощо).

Під час огляду підлягають вилученню:

– порнографічні предмети (готовий продукт до розповсюдження (твори, зображення, інші предмети порнографічного характеру), а також їх носії (комп'ютерна техніка, компакт-диски, флеш-накопичувачі, системні блоки, сервери тощо);

– обладнання, за допомогою якого здійснювалося виготовлення порнографічних предметів;

– предмети зі слідами, що утворилися в процесі створення порнографічного контенту;

– література та записи, які містять відомості про кримінальне правопорушення;

– документацію, що стосується такого контенту;

– одяг та інші аксесуари, які могли використовуватися під час виготовлення порнографічної продукції.

Перелік вилучених предметів та їх опис відображаються в протоколі огляду.

У кримінальних провадженнях, розпочатих за фактами поширення контенту з вмістом дитячої порнографії, доцільно залучати компетентних осіб (спеціалістів, співробітників кіберполіції, міграційної поліції) з метою встановлення пристроїв, які можуть бути використані для створення порнографічного контенту та можуть допомогти слідчому зробити правильний і змістовний огляд комп'ютерів, які використовувались зі злочинною метою, а також щодо якісного вилучення серверів або іншої апаратури, під час огляду.

2. Обшук (стаття 234 КПК України)

Важливою умовою ефективності обшуку в категорії кримінальних проваджень, розпочатих за фактами поширення контенту з вмістом дитячої порнографії, є вміло проведена підготовка до такої слідчої (розшукової) дії, що полягає в отриманні якомога більш повних відомостей про місце, де буде

проводитися обшук, наприклад, про розташування й меблювання квартири, про її мешканців, підсобні приміщення, наявність пожежних виходів, паркінгів тощо.

Тактика проведення обшуку при розслідуванні розповсюдження контенту з вмістом дитячої порнографії має свою специфіку. Для виготовлення порнографічних сайтів, месенджерів, створення певного контенту потрібні певні технічні навички, уміння фотографувати, володіти технікою для відеозйомки, користуватися комп'ютерною технікою, знати код програмування, а також певна винахідливість. Деякі здібності виявляються не лише при виготовленні порнографічних предметів, а й при облаштуванні схованок для збереження приладдя, яке використовує виробник такого контенту. Деякі правопорушники зберігають всі ці предмети не за місцем проживання, а на роботі або у родичів, вважаючи, що їх там не шукатимуть.

Предмети, що можуть викривати правопорушників, які займаються виготовленням і розповсюдженням контенту порнографічного характеру, поділяються на дві групи:

– такі, що доводять факт виготовлення: студії, обладнання, прилади, за допомогою яких здійснювалося виготовлення; матеріали, використані для виготовлення; предмети зі слідами, що утворились у процесі виготовлення; література та записи, які містять дані, що стосуються розслідуваного кримінального правопорушення;

– такі, доводять факт розповсюдження (створення веб-сайтів, застосунків, груп у месенджерах, збут на флеш-накопичувачах, демонстрування).

До участі в проведенні обшуку в кримінальних провадженнях, розпочатих за фактами поширення контенту з вмістом дитячої порнографії, як і під час огляду, рекомендується залучати співробітників міграційної поліції та кіберполіції, спеціалістів, зокрема осіб, які мають навички в проведенні експертиз порнографічних предметів, або ж фахівців окремих галузей (експертів-криміналістів, системних програмістів (фахівців з експлуатації

програмних засобів), програмістів (фахівців зі створення програм для ПЕОМ), у випадку, якщо розповсюдження порнографічного контенту здійснювалося з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій.

В ході обшуку під час розслідування кримінальних проваджень з поширення порнографічного контенту, можуть бути отримані такі докази, як:

- застосунки, коди різних мов програмування, скріншоти розробки веб-сайтів, фото-відео на флеш-накопичувачах, серверах, телефонах, ноутбуках, документи, що свідчать про придбання або оренду приміщень, де проводилося виготовлення контенту, витратних матеріалів, технічних засобів;

- письмові та цифрові дані про продукцію, а також різноманітні записи, зокрема так звана, чорна бухгалтерія; телефонні номери й адреси осіб, які брали участь у вчиненні злочину, а також покупців; чорнові записи, що мають значення для кримінального провадження.

3. Допит (стаття 224 КПК України)

З огляду на те, що кримінальні правопорушення, пов'язані із розповсюдженням порнографічного характеру вчиняються зазвичай групою осіб з розподілом ролей, метою допиту має бути з'ясування злочинного ланцюжка.

За результатом допиту підозрюваних підлягають встановленню:

- співучасники розповсюдження порнографічного контенту;
- джерела отримання примірників порнографічного контенту, предметів, які тиражуються, витратних матеріалів;

- місця та способи виготовлення, збереження, збуту порнографічних предметів;

- дані, що характеризують співучасників правопорушення;

- відносини та стосунки між ними;

- способи розрахунків тощо.

Під час допиту слідчий має отримати відповіді на такі питання, як:

- хто запропонував вчинити правопорушення?

– хто був організатором і керував підготовкою до вчинення правопорушення; яка роль допитуваного в злочинній групі?

– які функції він виконує?

– яка роль і дії інших співучасників; коли та на якій основі було організовано групу?

– які зв'язки та стосунки склалися між членами групи; які способи конспірації застосовувалися?

– які заходи вживалися для приховання слідів правопорушення?

– який був розподіл коштів між співучасниками?

– хто, крім осіб, які поширюють порнографічний контент, знає про злочинну діяльність?

У процесі допиту потрібно отримати відповіді на питання, що стосуються обставини події кримінального правопорушення, а саме:

– як давно особа займається створенням, або поширенням контенту порнографічного характеру? Чи зареєстрована особа як приватний підприємець, де та коли? Яке є цьому підтвердження?

– де отримує порнографічний контент, як документуються витрати та прибутки, пов'язані з розповсюдженням контенту? Як здійснюється оплата? Хто є власником порнографічних сайтів, груп у соціальних мережах та месенджерах? Хто створює контент для цих сайтів, месенджерів?

– який прибуток від надання доступу отримують за день? Яка виручка була за день до затримання та перед цим?

– чи усвідомлює особа, що контент має порнографічний характер?

– чи знає особа про наявність кримінальної відповідальності за поширення порнографічного контенту?

– чи затримувалась особа раніше за аналогічні правопорушення?

– скільки користувачів веб-сайту, групи соц. мережі, месенджера, застосунку (з вмістом контенту дитячої порнографії), яка ціна за користування таким контентом? Хто наповняв порнографічним контентом сайт, чи групу месенджера, застосунок?

– чи дозволена реєстрація неповнолітнім на веб-сайті, застосунку, чи у соц. мережах, групах месенджерів що має порнографічний контент?

– чи примушувалися неповнолітні до створення порнографічного контенту? Як саме? Який спосіб і в яких місцях вербувалися неповнолітні для прийняття участі у створенні контенту порнографічного характеру?

– чи притягувався раніше допитуваний до відповідальності за поширення порнографічних предметів, або порнографічного контенту. Якщо притягувався, коли, за якою частиною статті, яким судом був засуджений, як покараний?

– хто ще брав участь у протиправній діяльності? Яка роль кожного учасника злочинного угруповання?

– чи знає розповсюджувач осіб (місце роботи, проживання тощо), від яких одержував порнографічні предмети, контент? Потрібно з'ясувати їхні прикмети зовнішності, одягу, номер і марку автомобіля тощо.

– кому він збуває порнографічні предмети, контент (постійні клієнти або випадкові особи)? Якщо є постійні клієнти, потрібно з'ясувати їхні адреси, номери телефонів, прикмети зовнішності й одягу, номери та марки автомобілів.

При затриманні підозрюваних осіб, які займаються створенням, розповсюдженням порнографічного контенту, необхідно встановити:

– технологію створення контенту та розповсюдження по веб-сайтах, застосунках, соц. мереж, чатів в месенджерах в якості вірусної реклами (пристосування, додатки, які для цього використовуються);

– осіб, які брали участь у створенні порнографічного контенту та його поширенні крім підозрюваного.

За необхідності під час допиту підозрюваних, які мають глибоку технічну обізнаність, слід запросити представника Департаменту кіберполіції чи спеціаліста. Це допоможе вирішувати будь-які технічні питання, які можуть виникати протягом допиту та скоротити кількість необхідних допитів.

Підозрювані нерідко надають більш детальні подробиці своєї протиправної поведінки слідчим, обізнаним у даних питаннях. Розширення вже встановленого контакту з підозрюваним має життєво важливе значення в таких

провадженнях. Значення також має позитивне спілкування (наприклад «ми тут зібралися, щоб допомогти тобі перестати поводитися таким чином та надати професійну допомогу, яка тобі необхідна», а не «зараз тебе арештуємо та відправимо до в'язниці»).

Під час допиту в підозрюваного необхідно з'ясувати:

– особу, яка працювала за комп'ютером на той час, коли створювали та розміщували контент порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію;

– протягом якого часу комп'ютер знаходився у власності підозрюваних?

– якщо комп'ютер новий, коли і від кого підозрюваний його отримав;

– рівень володіння підозрюваним Інтернетом та комп'ютером;

– рівень володіння основами програмування; яким методом розміщувався та поширювався контент;

– як та де підозрюваний зберігає зображення, відео (це може допомогти вирішити питання, які носії досліджувати першими);

– участь у чатах в месенджерах, сайтах, пов'язаних з жорстоким поведінням з дітьми;

– адреси електронної пошти підозрюваного, соц. мереж, месенджерах (може виникати необхідність звернутися до провайдера Інтернет-послуг з проханням прикрити реєстраційні записи підозрюваного з метою збереження потенційних доказів);

– види діяльності підозрюваного в Інтернеті (користування іншими веб-сайтами, наприклад, банківське обслуговування через Інтернет. Цим можна підтвердити чи спростувати заяви підозрюваного).

– паролі роботи із системами та файли;

– назва (назви) шифрувальних програм (програми), які використовувалися;

– пароль чи фрази, які використовувалися в шифрувальних програмах;

– реквізити однодумців, з якими підозрюваний спілкувався віртуально і в реальному світі;

- чи фотографував підозрюваний себе, чи робив будь-які знімки із зображенням дітей порнографічного характеру;
- чи розповсюджував підозрюваний контент із дітьми порнографічного характеру.

Наступний додатковий допит підозрюваного здійснюється з метою з'ясування фактів за новими доказами, отриманими в результаті дослідження носіїв інформації. З метою відібрання показань у підозрюваного під час допиту щодо сайта, месенджера, соціальної мережі, на який розміщувався контент, чи можна показати зразок цих зображень, знайдених у ході проведення експертизи, або огляду.

Підозрюваний також матиме можливість повідомити інші дані стосовно вчинення ним кримінального правопорушення.

Під час допиту підозрюваному показують зображення, які не дають для перегляду іншим особам.

При допиті потерпілої особи має бути дотримана «формула ефективної взаємодії з дитиною»: безпечне місце, безпечний дорослий, дитина у безпеці. Під час допиту потерпілих слідчому варто залучати спеціалістів-психологів. Допит неповнолітньої особи, як і інші слідчі (розшукові) дії стосовно дітей, повинні ґрунтуватися на принципах правосуддя, дружнього до дитини (участі дитини, забезпечення найкращих інтересів дитини, гідності, захисту від дискримінації, верховенства права).

Місце максимально підготовлене для взаємодії з дитиною має такі характеристики: наявні меблі відповідно до віку дитини, олівці, папір, іграшки тощо.

Безпечний дорослий – той, хто знає та враховує вікові та індивідуальні особливості дитини, а так само її психологічний стан; взаємодіє з дитиною «на рівні»; уміє розпізнавати потреби дитини та забезпечує захист прав та інтересів дитини; ставиться доброзичливо до дитини та проявляє емпатію. Емпатія означає: розуміння того, що відчуває дитина під час розповіді про насильство; відчуття вібрації емоції, з якою дитина розповідає; розуміння потреб дитини.

Емпатія полягає в допомозі дитині впоратися зі страхом, пов'язаним із раніше пережитим негативним досвідом та з самою ситуацією розповіді про насильство.

Дитина у безпеці - це дитина, яка відчуває себе захищеною та перебуває у стані спокою. Розуміє, що відбуватиметься, до кого може звернутися по допомогу, може управляти власними емоціями та відтворювати події, що відбувалися з нею раніше. Коли дитина відчуває себе у безпеці, то знижується рівень тривоги та «вмикається» центр мозку, лобні долі, які відповідають за відтворення інформації та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Тільки у цьому стані дитина зможе розказати про випадок насильства.

Важливо контактувати з дитиною, опускаючись на рівень зросту дитини та не спілкуватись «зверху – донизу». Не підвищувати голос, не робити різких рухів, не тиснути, не пришвидшувати дитину, не критикувати та бути обережним з тактильними дотиками. Важливо дотримуватися наступних правил:

- якнайчастіше звертатися до дитини на її ім'я;
- створити безпечну атмосферу, виражаючи своє добре ставлення до дитини;
- говорити повільно, чітко, спокійним голосом;
- використовувати просту, зрозумілу для дитини мову;
- часто проявляти зацікавленість до дитини жестом (хитання голови) або інтонацією;
- переконати дитину, що вона є партнером у розмові, сказати, що те, що вона розповідає, є важливим;
- підтримувати відповідний зоровий контакт без надмірного, безперервного спостереження за дитиною;
- переривати розповідь дитини лише тоді, коли це є вкрай необхідно;
- перепитувати дитину, якщо не зрозуміли її висловлювань;
- якщо дитина довгий час не відповідатиме на запитання, сформулювати його інакше.

Важливо під час взаємодії забезпечити простір для індивідуального спілкування з дитиною, обмежити присутність та втручання інших людей. Важливо забезпечити тишу та засоби, що допоможуть налагодженню контакту з дитиною (олівці, папір, іграшки тощо). Слід уникати таких помилок: не порушуйте фізичного простору дитини, залишайтеся на безпечній для неї відстані; не підганяйте дитину, дайте їй час на те, щоб обдумати свої відповіді; не оцінюйте дитину та її висловлювання; не реагуйте здивуванням на висловлювання дитини, навіть якщо вони вас шокують; не коментуйте описаних дитиною ситуацій згідно з уявленнями дорослих; не змушуйте дитину до відповіді, кажучи, що вона повинна щось знати чи пам'ятати; не давайте дитині обіцянок, яких ви не можете виконати; не питаєте у скривдженої дитини, чи злочинець повинен бути покараним і яким чином; не оцінюйте близьких дитині осіб; не впадайте в паніку, якщо дитина виражає свої негативні емоції, в такому випадку не варто казати «не плач», «не нервуй».

Під час допиту потерпілої особи необхідно отримати таку інформацію: де і коли перебувала потерпіла особа до вчинення кримінального правопорушення; як вона опинилася на місці події; які дії вчиняв злочинець та як довго вони тривали; чи чинила потерпіла особа опір, які сліди опору могли залишитися на підозрюваному; що відомо про особу злочинця. При допиті неповнолітніх потерпілих не допускається формальний підхід, авторитарна позиція слідчого. Слідчий повинен толерантно ставитися до почуття сорому в дитини.

При допиті свідка слідчий має з'ясувати інформацію, якою володіє допитувана особа:

- чи був свідок стороннім спостерігачем, очевидцем розслідуваних подій?
- чи свідок був присутній як понятий при затриманні особи, що поширювала порнографічний контент?
- чи чув свідок від своїх знайомих про важливі для слідства події, чи володіє він іншою інформацією про обставини, що мають значення для провадження, чи може охарактеризувати підозрюваного, надати інші відомості?

При допиті осіб, які володіють інформацією про процес створення контенту дитячої порнографії, слідчий повинен отримати відповіді на питання:

– чи мав місце факт розбещення неповнолітнього, статевих зносин з ним, чи інших дій сексуального характеру? Якщо так, коли, де та як?

– чи застосовувалося насилля? Якщо так, то у якій конкретній формі? Якщо ні, яким чином дитина потрапила в довіру до правопорушника?

– хто брав безпосередню участь у розбещенні дитини, чи не скоював він аналогічних вчинків раніше?

– які наслідки помітні після вчинення сексуальних дій над дитиною?

– які обставини сприяли вчиненню кримінального правопорушення?

Повідомлення про розміщення в мережі Інтернет зображення порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, можуть надходити від громадян телефоном, електронною поштою або особисто. У разі наявності у повідомленнях зображень дітей порнографічного вмісту, зазначені зображення мають вилучатися. У всіх випадках слід отримати деталізовану заяву, яка допоможе в розслідуванні кримінального правопорушення. *Така заява повинна містити інформацію про:*

– особу, будь-яких інших важливих свідків;

– про провайдера Інтернет-послуг (ISP), провайдера мобільного зв'язку у тому випадку, якщо зображення отримані телефоном;

– адресу веб-сторінки, назву чаті або віртуальної групи месенджера, через яку зображення було знайдено або отримано;

– будь-які паролі чи інший порядок доступу на веб-сторінку;

– особу людини, яка надіслала зображення;

– адресу електронної пошти відправника чи нік, яким відправник користується в чаті месенджера у випадку надходження електронного листа;

– причини будь-якого зволікання з повідомленням поліції про виявлені зображення.

На жорсткому диску комп'ютера, ноутбука або іншому пристрої, на якому отримано зображення порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, можуть міститися додаткові докази, які можна вилучити лише за допомогою спеціалістів та відповідної комп'ютерної експертизи, проведення якої повинно бути організовано в найкоротший термін.

4. Проведення експертиз (стаття 242 КПК України).

До проведення досліджень під час розслідування кримінальних правопорушень, розпочатих за фактами виготовлення та розповсюдження зображень порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію, залучаються мистецтвознавці, психологи, сексологи, програмісти.

Судово-слідча практика свідчить, що за кримінальними правопорушеннями досліджуваної категорії найчастіше проводяться комп'ютерно-технічна, судово-мистецтвознавча, судово-медична, судово-психіатрична, судово-психологічна, трасологічна (сліди рук, ніг), судово-біологічна (сперма, кров, волосся, уміст піхви) та судово-хімічна (проводиться у випадках, коли на тілі, одязі підозрюваного (потерпілого) виявлено рештки ґрунту, пилу, шкіри та іншої речовини) експертизи.

Комп'ютерно-технічна експертиза.

Таке дослідження технічних властивостей цифрового обладнання (комп'ютерів, накопичувачів інформації, мобільних телефонів тощо) та програмного забезпечення проводиться з метою отримання фактичних даних, що відносяться до обставин вчиненого правопорушення. Експертиза дозволяє виявити істотні ознаки правопорушення і створити цілісну доказову базу шляхом дослідження інформації.

Завданнями, що вирішуються в рамках проведення комп'ютерно-технічної експертизи є:

- встановлення виду (типу, марки), властивостей апаратного засобу, а також його технічних і функціональних характеристик;
- встановлення фактичного стану і справності апаратного засобу;

- виявлення і дослідження функціональних властивостей, а також налаштувань програмного забезпечення, часу його інсталяції;
- виявлення потрібної інформації, встановлення її властивостей та виду відображення в комп'ютерній системі;
- відновлення видаленої та зашифрованої інформації на різного виду носіях;
- виявлення ознак діяльності шкідливого програмного забезпечення;
- виявлення слідів активності в мережі Інтернет, змісту електронного листування, історії обміну повідомленнями у програмах для спілкування та інше.
- знаходиться на електронних накопичувачах.

Об'єктами комп'ютерно-технічної експертизи є як апаратні засоби (системні блоки комп'ютерів та їх комплектуючі, сервери, ноутбуки, жорсткі диски, флеш-накопичувачі, модеми, маршрутизатори та ін.), так і програмні продукти (комп'ютерні програми, бази даних тощо).

Типові питання, які вирішуються судовою комп'ютерно-технічною експертизою є:

- чи містяться на наданих на дослідження об'єктах серед наявних та видалених файлів інформація щодо ключових слів: «****», «***», «**»? Якщо так то які атрибути (дата та час створення, редагування, друку, видалення тощо) файлів, що містять зазначену інформацію?
- чи містяться на наданих на дослідження об'єктах серед наявної та видаленої інформації графічні або відео файли з ознаками порнографічної продукції? (Виключно при призначенні комплексної комп'ютерно-технічної та мистецтвознавчої експертизи).
- чи містяться на наданих на дослідження об'єктах файли листів електронної пошти? В разі наявності скопіювати зазначену інформацію на окремий носій.
- до яких веб-адрес мережі Інтернет та коли здійснювався доступ з наданих на дослідження об'єктів?

– чи містяться на наданих на дослідження об'єктах облікові дані (логіни та паролі) для доступу до Інтернет ресурсів?

– чи встановлені на наданих на дослідження об'єктах програми, призначені для спілкування в мережі Інтернет («Viber», «Skype», «Telegram», «WhatsApp» та інші)? Якщо так, то чи містять вони інформацію щодо історії повідомлень та дзвінків?

– чи містяться на наданих на дослідження об'єктах програмне забезпечення, призначене для віддаленого керування комп'ютером («TeamViewer», «Ammyu Admin», «Radmin», «UltraVNC» та інше)? Якщо так, то чи містяться на наданих на дослідження об'єктах лог-файли використання виявлених програм?

– чи наявні на наданих на дослідження об'єктах програми (клієнти) для дистанційного банківського обслуговування (ДБО) типу «Клієнт-банк», «Інтернет-банкінг»? Якщо так, то чи містять вони лог-файли використання вказаних програм?

– чи містяться на наданих на дослідження об'єктах певне (вказати назву або функціональне призначення, а також вид – встановлене чи не встановлене) програмне забезпечення? (у відношенні грального бізнесу «iConnect», «iChampion», «G-slot», «Gaminator», «Superomatic», «iGaming Casino», «Megasuperomatic»).

– чи можливо виконання певних дій (вказати яких саме) за допомогою даного програмного продукту?

– чи можливе вирішення певного завдання (вказати якого саме) за допомогою даного програмного продукту?

– чи реалізовані у даному програмному продукті функції, передбачені технічним завданням на його розробку?

– чи містяться в пам'яті наданих на дослідження мобільних телефонів інформація щодо списку контактів, журналу дзвінків, текстових та мультимедійних повідомлень, веб-історії, повідомлень в мережі Інтернет, а

також текстових, графічних, відео файлів користувача? При наявності зазначеної інформації прошу скопіювати на окремий носій інформації.

Судово-мистецтвознавча експертиза.

Судово-мистецтвознавча експертиза – самостійний вид експертизи, під час якої здійснюється атрибуція і визначення культурної та історичної цінності рухомих предметів антикваріату або предметів мистецтва, а також установлення належності інформації, яка міститься на матеріалізованих носіях, до порнографії або такої, що пропагує культ жорстокості та насильства.

Об'єктами судово-мистецтвознавчої експертизи є твори мистецтва, а саме образотворчого (живопис, скульптура, графіка), предмети антикваріату та колекціонування, кіно- та відеопродукція, фотоматеріали, які мають/можуть мати культурну, історичну, наукову, художню цінність та підлягають зберіганню.

Об'єктами дослідження у сфері захисту суспільної моралі може бути тільки візуальна та візуально-звукова інформація: відео, аудіовізуальна інформація, зображення, у тому числі фіксовані публічні дії з відтворенням сексуальних сцен. Такі твори можуть бути виконані з різних матеріалів, а також зафіксовані на будь-яких носіях (електронних та ін.).

Дослідження здійснюється тільки в разі наявності об'єкта або надання безперешкодного доступу до об'єкта.

Типові питання, які вирішуються судовою судово-мистецтвознавчою експертизою, при дослідженні продукції відповідно до вимог законодавства про захист суспільної моралі:

– чи має інформація, що міститься на наданих на дослідження носіях інформації, порнографічний характер?

– чи належить інформація, що міститься на наданих на дослідження носіях інформації, до дитячої порнографії?

– чи належить наданий на дослідження предмет до продукції порнографічного характеру?

– чи містить твір, наданий на дослідження (кінематографічний, театральний, видовищний), сцени порнографічного характеру?

– чи містить наданий на дослідження носій інформації твори, що мають сцени насильства та жорстокості?

– чи містить наданий на дослідження носій інформації твори, що пропагують культ насильства та жорстокості?

Судово-медична експертиза провадиться з метою:

– встановлення факту статевих зносин з потерпілими дітьми, їх давності;
 – характеру, локалізації, ступеня тяжкості тілесних ушкоджень;
 – давності і механізму їх утворення;
 – ознаки його групового характеру; дослідження слідів, які свідчать про насильницький характер статевих зносин;

– визначення наслідків (вагітності, зараження венеричними хворобами, ВІЛ-інфекція тощо). Об'єктом експертного дослідження є неповнолітні потерпілі та підозрювані, їх одяг, взуття, а також інші речові докази.

Перед судово-медичною експертизою потерпілих від кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією, з'ясовуються такі питання:

– стать особи?
 – чи спроможна дана особа до статевих зносин?
 – чи є в потерпілої особи ушкодження, який характер і походження в разі їх наявності, чим вони могли бути заподіяні та яка їх давність?

– чи були заподіяні ушкодження рукою, предметом?
 – чи могла потерпіла особа заподіяти собі ушкодження власноручно?
 – чи є в статевих органах потерпілої або на її тілі кров, сперма, яка група в разі її наявності?

– чи є на тілі потерпілої особи тілесні ушкодження, характерні для насильницького статевого акту?

– які тілесні ушкодження взагалі є в потерпілої особи, який їх характер, локалізація, ступінь тяжкості, давність нанесення?

– чи не заражена потерпіла особа венеричною хворобою, яка давність зараження?

– чи є в потерпілої ознаки вагітності, який термін у разі її наявності?

У випадку, коли потерпіла дитина чи її законний представник заявляли про зараження при статевих зносинах венеричною хворобою або про настання вагітності, чи коли дані злочини вчинялися внаслідок використання безпорадного стану потерпілої та з використанням наркотичних або інших лікарських препаратів, експерт додатково з'ясовує т питання:

– чи можливо, використовуючи виявлені в ході слідства речовини, довести потерпілу особу до безпорадного стану?

– яка небезпека для життя і здоров'я виявлених речовин у визначеному дозуванні за даних обставин?

– чи не спричинило використання виявлених речовин шкідливих наслідків для здоров'я потерпілої особи?

У разі направлення підозрюваного у вчиненні кримінальних правопорушень, пов'язаних із дитячою порнографією, для проведення судово-медичної експертизи експерт визначає:

– під час дослідження плям крові – статеву її належність; регіональне походження крові, чи не є вона менструальною; наявність у плямах крові піхвових клітин, у разі підтвердження встановлює їх групову належність;

– при дослідженні плям сперми - походження плям; наявність у них включень піхвового походження; якщо так, їх групову належність; у разі, якщо пляма не є спермою, установлює наявність клітин піхвового походження та їх групову належність.

При дослідженні статевих органів підозрюваного експерт визначає:

– наявність чи відсутність на статевих органах підозрюваного слідів статевих зносин;

- групову належність піхвового вмісту, виявленого на статевих органах підозрюваного;
- наявність чи відсутність на статевих органах мікроорганізмів піхви;
- наявність чи відсутність на статевих органах підозрюваного волокон тканини одягу, білизни; волосся, установлює його схожість до волосся неповнолітньої потерпілої особи;
- можливість вчинення підозрюваним статевих зносин, яку можна підтвердити медичними документами або виключити таку можливість.

Судово-психіатрична експертиза

Під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією, судово-психіатрична експертиза має визначити стан потерпілих і підозрюваних. Так, у разі направлення неповнолітніх потерпілих на таку експертизу, передусім з'ясовуються питання:

- чи мала потерпіла психічне захворювання, яке саме, протягом якого часу?
- якщо потерпіла є психічно хворою, чи могла вона адекватно сприймати дійсність, усвідомлювати те, що з нею вчинювався статевий акт?
- чи могла давати щодо цього правильну інформацію.

У разі захворювання потерпілої на психічну хворобу після вчинення щодо неї статевого злочину експерт має встановити діагноз, тривалість хвороби, можливість отримання такого захворювання.

При направленні для проведення судово-психіатричної експертизи підозрюваного, експерт має з'ясувати:

- чи мав підозрюваний психічне захворювання, яке саме, протягом якого часу?
- чи не знаходився підозрюваний в момент вчинення статевих зносин з неповнолітньою потерпілою у стані тимчасового психічного розладу?
- якщо підозрюваний страждав на психічне захворювання, усвідомлював він дії в момент статевих зносин з неповнолітньою потерпілою?

– небезпечність підозрюваного до суспільства у стані психічного розладу, потрібність застосування стосовно підозрюваного заходів медичного характеру яких саме.

Судово-психологічна експертиза проводиться з метою визначення психічного стану потерпілих.

Судово-психологічна експертиза встановлює характер відхилень у психічних переживаннях суб'єкта, їх глибину, тривалість та причинний зв'язок з певними діями та бездіяльністю інших осіб. Для встановлення вказаних відхилень можливе проведення й психолого-педагогічної експертизи.

Психологічні експертизи проводяться експертами – психологами центрів судово-психіатричних та психологічних досліджень, науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України та інших науково-дослідних закладів у сфері психології та психіатрії, які мають право на здійснення такої діяльності відповідно до вимог законодавства України.

Як свідчить практика, для визначення характеру порушень стану здоров'я потерпілого спочатку проводять судово-медичну експертизу, а потім судово-психологічну експертизу. Такий порядок зберігається з метою встановлення причинного зв'язку між психічними переживаннями та виявленими порушеннями фізичного і психічного стану здоров'я.

Під час проведення судово-психологічної експертизи експерт встановлює:

- наявність у потерпілого будь-яких психологічних переживань та страждань;
- ступінь тяжкості наявних переживань та страждань;
- психологічних переживань та страждань потерпілого, причинний зв'язок з учиненими стосовно нього діями чи бездіяльністю;
- основні індивідуально-психологічні особливості особистості та характеру потерпілої особи, які могли вплинути
- на її поведінку в ситуації, що досліджується (з'ясування цього питання спрямовується на вивчення особливостей особистості і характеру потерпілої

особи, дозволяє зрозуміти, як ця особа сприймала ситуацію, виявити можливість виникнення її вразливого стану під час скоєння злочину, а також дійти висновку про те, які психологічні особливості жертви могли вплинути на її поведінку в певній ситуації);

– чи був психологічний стан потерпілого в ситуації, що складає сутність кримінального провадження, уразливим (експерт має провести психологічну ретроспекцію та вивчити особливості волі, досвіду, інтелекту, емоційного стану жертви торгівлі людьми та злочинів проти моральності в період, що безпосередньо передував злочину, і в період його протікання та визначити, чи має місце уразливий стан, який міг вплинути на волевиявлення жертви, прийняття нею рішень, адекватних ситуації).

У разі, якщо мало місце звернення постраждалої особи за допомогою до реабілітуючої неурядової організації (далі – НУО), доцільно приєднувати до матеріалів кримінального провадження медичні висновки, отримані від НУО до та після реабілітації вказаної особи. У випадках, за яких громадською організацією потерпілому надавалася допомога психолога, приєднують його висновки.

Відповідно до вимог ст. 242 КПК України експертиза проводиться за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Статтею 243 КПК України передбачено, що сторона підозрюваного залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, у тому числі за клопотанням сторони захисту чи потерпілого.

Крім того, ч. 2 ст. 242 КПК України встановлено, що сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі обов'язкової.

Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту у випадках та в порядку, передбачених статтею 244 КПК України.

Слід також зазначити, що ч. 2 ст. 332 КПК України передбачено, що суд має право своєю ухвалою доручити проведення експертизи експертній установі, експерту або експертам незалежно від наявності клопотання сторін кримінального провадження або потерпілого, якщо суду надано кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності.

Судово-психологічна експертиза психологічного стану неповнолітніх потерпілих

Підставами для проведення експертних досліджень психічного стану неповнолітніх потерпілих є дані про:

- їх непослідовну поведінку в кримінальній ситуації;
- відсутність адекватної емоційної реакції на подію злочину;
- нездатність правильно оцінювати події та їх наслідки;
- деякі загальні психологічні особливості неповнолітніх потерпілих (низький рівень інтелектуального розвитку, наявність таких рис, як несаможиттєвість, емоційна нестійкість тощо);
- несприятливі умови виховання; сімейні та інші стосунки, що пов'язують жертв і злочинців; вік потерпілих, недостатній для орієнтування у статевих відносинах.

У постанові про проведення судово-психологічної експертизи психічного стану неповнолітньої потерпілої слідчий має формулювати такі питання, як:

- які психологічні особливості притаманні потерпілій;
- чи вплинули психологічні особливості, що притаманні потерпілій, на її психічний стан у ситуації вчинення злочину;
- чи була здатна потерпіла з урахуванням своїх психологічних особливостей і психічного стану чинити активний опір підозрюваному.

При розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних з дитячою порнографією та застосуваннями насилля, обов'язково мають проводитися судово-психологічні експертизи з метою визначення здатності неповнолітніх

потерпілих правильно сприймати обставини, що мали значення для провадження, давати показання про ці обставини.

Експерту надається завдання встановити:

– наявність у потерпілого психологічних особливостей, які суттєво знижують її здатність правильно сприймати подію злочину та давати показання;

– перебування потерпілого в кримінальній ситуації в такому психічному стані, що суттєво знижував її здатність правильно сприймати подію злочину;

– здатність потерпілого з урахуванням своїх психологічних особливостей, психічного стану і умов правильно сприймати подію злочину;

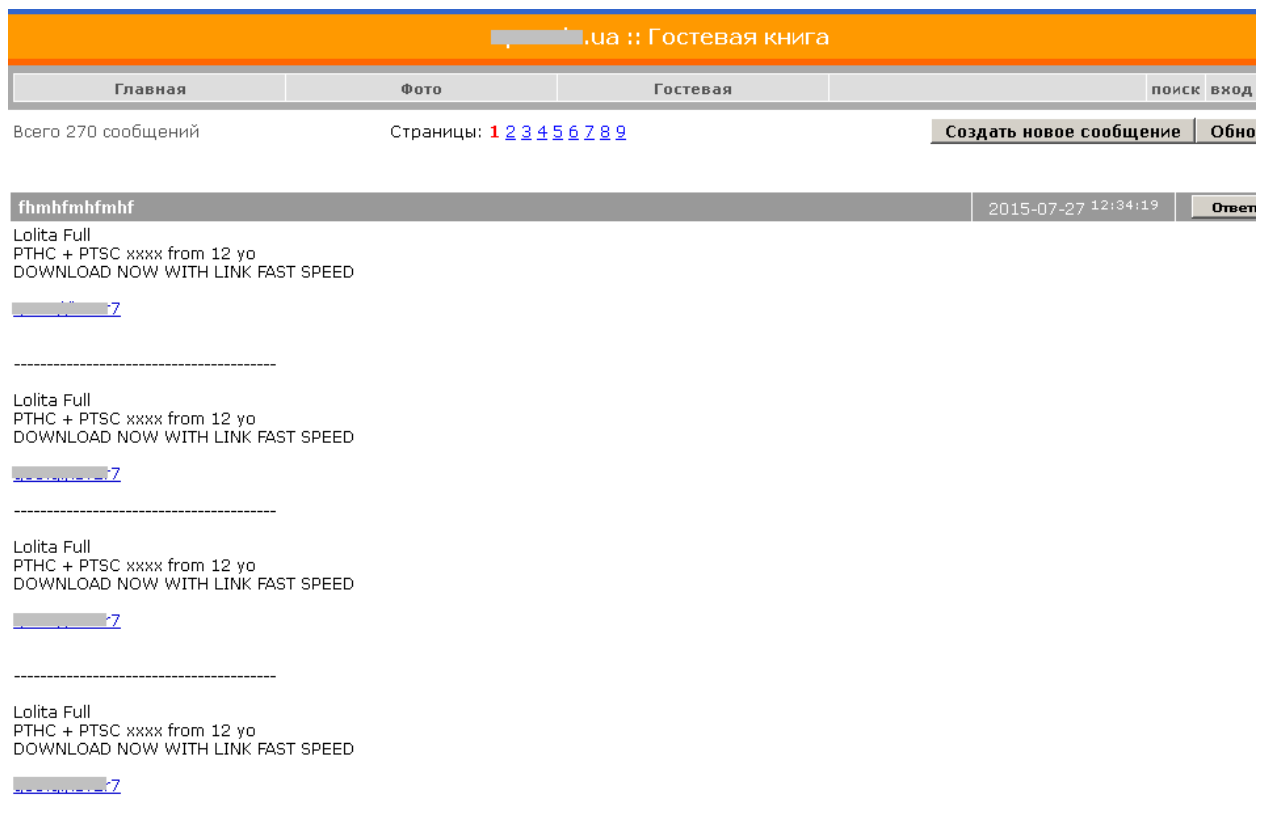
– здатність потерпілого з урахуванням рівня свого мовного розвитку і психологічних особливостей давати правильні показання про обставини події (вказати які саме).

З'ясування цих питань має суттєве значення для визначення здатності неповнолітніх потерпілих правильно сприймати обставини, що мають значення для провадження (зокрема, здатності оцінювати погрози злочинця, як реальні, а обстановку, як безвихідну), і давати показання.

4. Особливості використання технологій для документування злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією

Головними електронними ресурсами, які використовують зловмисники для вчинення злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією, є:

- *форуми та соціальні мережі*. Зловмисники нерідко користуються анонімними форумами та онлайн-групами, де окрім обміну зображеннями та відео з дитячою порнографією (рис. 1) можна поділитися власним досвідом сексуальної експлуатації дітей або можливими шляхами її здійснення, дитячого секс-туризму чи запропонувати міркування щодо відповідної поведінки та кроків, які необхідно вжити для захисту заборонених матеріалів у разі втручання правоохоронних органів, наприклад, під час обстеження комп'ютера;

Рис. 1. Сайт з дитячою порнографією

У 2014 році Кіровським районним судом м. Кіровограда було винесено обвинувальний вирок у справі про розповсюдження дитячої

порнографії. При цьому захисник звертав увагу суду на те, що підсудний розміщував не самі відеофайли, а лише посилання на місце розташування вказаних файлів. Однак, суд дійшов висновку, що поняття відеопродукції порнографічного характеру включає в себе готові повнометражні, короткометражні відеофільми, не до кінця змонтовані відеозаписи, які можна відтворити для перегляду та які мають порнографічний характер. В даному випадку має місце готовий відеозапис і є можливим його відтворення. Той факт, де безпосередньо знаходиться даний відеозапис та на якому носії, не впливає на наявність кримінального правопорушення та його кваліфікацію.

- *електронні дошки оголошень* можуть використовуватись легально для розміщення обговорень, які надають поради шукачам дитячої порнографії, у тому числі URL-адреси дитячих порнографічних веб-сайтів та їхні рейтинги;

- *хмарні сховища*. За останні декілька років на гарячу лінію <http://internetbezpeka.org.ua> надійшла досить велика кількість повідомлень про розміщення у хмарних сховищах дитячої порнографії. За результатами проведеного аналізу було встановлено, що у даних сховищах може зберігатися декілька ГБ фото- та відеопродукції, яка містить ознаки дитячої порнографії. При цьому маскуванню відповідних файлів може здійснюватися з використанням архівів, яким надають назви підручників для певного класу. Номер класу, як правило корелюється з віком дітей, зображення яких вони містять.

У 2012 році в Черкаській області особа, прагнучи швидкого особистого збагачення, шляхом збуту і розповсюдження продукції порнографічного змісту, завантажила з файлообмінників на жорсткий диск свого комп'ютера файли, з відео- та фотопродукцією порнографічного змісту. У подальшому власноруч створювала сайти, а саме: webcasuper.do.am; sweetwebcams.myl.ru; cams.moy.su. на які

завантажила з жорсткого диску свого комп'ютера, попередньо завантажені нею файли порнографічного змісту, у тому числі із дитячою порнографією. Для надходження коштів, отриманих внаслідок розповсюдження файлів з відео та фото продукцією порнографічного змісту, зареєструвалась в системі електронних платежів money, де створила електронний рахунок – за номером Z103566255224. За результатами судового розгляду особу було визнано винною у вчиненні злочину, передбаченого ст. 301 ч. 4 Кримінального кодексу України і призначено покарання п'ять років позбавлення волі з конфіскацією порнографічної відеопродукції та матеріальних носіїв комп'ютерних програм.

Для виявлення злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією, в мережі може бути використано цільовий пошук, а також низка інших способів.

В процесі пошуку засобами пошукових систем корисним буде знання спеціалізованих операторів, з якими можна ознайомитись на офіційних сайтах інформаційно-пошукових систем. Зазвичай, базові оператори є однаковими в усіх цих системах. Наприклад, фраза в лапках, введена у пошуковому вікні Google та Яндекс, означатиме пошук фрази цілком.

Якщо потрібно дізнатися, де зустрічається логін до електронної пошти, в Google можна скористатися запитом: `intext:"login@*ru|ua|com|net"`, у результаті виконання якого буде знайдено сторінки, у змісті яких зустрічається текст, який починається символами `login@` та закінчується символами `ru`, `ua`, `com` або `net`.

Оскільки правоохоронні органи здебільшого працюють за територіальним принципом, постає проблема ефективної профілактики злочинності та виявлення протиправної активності саме на підконтрольній території. Протиправний контент, що містить дитячу порнографію, так само може бути розміщений на території функціонування правоохоронного органу та зберігатися і розповсюджуватися з використанням потужностей місцевих провайдерів. При цьому, простий пошук за допомогою пошукових систем

нерідко не дає бажаного результату через те, що велика частина протиправних ресурсів не індексується пошуковими системами. У цих умовах правоохоронцю слід користуватися спеціалізованим програмним забезпеченням. При цьому звичайно потрібно володіти інформацією про пул IP-адрес, асоційованих з місцевими провайдерами та операторами зв'язку.

Одним з простих та безкоштовних (з некомерційною метою) застосувань, яке дозволяє визначити запущені сервіси на певних IP-адресах, є програма Network Scanner від LizardSystems. За її допомогою серед іншого можна визначити запущені на комп'ютері сервіси HTTP та FTP (рис. 2).

	3.151.69.26	3.151.69.26	1 мс
▼	3.151.69.27	3.151.69.27	1 мс
	http:// 3.151.69...		
	3.151.69.28	3.151.69.28	2 мс
	3.151.69.29	3.151.69.29	1 мс
▼	3.151.69.30	3.151.69.30	1 мс
	http:// 1.151.69...		
	3.151.69.33	3.151.69.33	3 мс
▼	3.151.69.34	3.151.69.34	1 мс
	http:// 3.151.69...		
	http:// 3.151.69...		
	3.151.69.35	3.151.69.35	1 мс
	3.151.69.36	3.151.69.36	1 мс
	3.151.69.37	3.151.69.37	1 мс
▼	3.151.69.38	3.151.69.38	1 мс
	http://178.151.69...		
	3.151.69.40	3.151.69.40	1 мс

Рис. 2. Сканування діапазону IP-адрес

Більш докладний пошук за адресами, які становлять інтерес, можна здійснити за допомогою безкоштовного парсера Selka (рис. 3). Ця програма дозволить здійснити пошук інформації про те, де і коли зустрічалися визначені IP-адреси.

.23	www.bestchange.ru	/obmenpm-exchanger-2.html
.23	www.lookup-ip-address.info	/ip-address-range/: _____
.23	geoiplookup.net	/ip-addresses/t
.23	whoislookupdb.com	/iplist/: _____
9.24	linuxcorral.com	/bitcoin/index.php
.24	www.iplocationtools.com	/: _____ 5.html
.24	geoiplookup.net	/ip-addresses/: _____ i.255

Рис. 3. Результат роботи парсера Selka

Крім застосування описаних методів також необхідно здійснювати

моніторинг завантажень протиправного контенту у своєму регіоні. Для цього у нагоді стануть сервіси I KNOW (<https://iknowwhatyoudownload.com/ru/peer/>) та більш професійний – ICACCOPS (рис. 4).

IP		All Networks	Location	FOI	Last Seen (UTC)
193	8.69	B	UA, 26, Zaporozhye	99340	20.03.2017
77.9	186	B	UA, 26, Zaporozhye	85827	20.03.2017
91.1	.246	B	UA, 26, Zaporozhye	76222	19.03.2017
77.9	138	B	UA, 26, Zaporozhye	72321	20.03.2017
46.2	5.79	B E	UA, 26, Zaporozhye	59671	18.03.2017
89.2	103	B	UA, 26, Zaporozhye	57168	17.03.2017
194	.9	B	UA, 26, Zaporozhye	56474	19.03.2017
46.1	4.127	B	UA, 26, Zaporozhye	55803	20.03.2017
95.4	.4	B	UA, 26, Berdyansk	55459	15.03.2017
46.1	8.231	B	UA, 26, Zaporozhye	55308	18.03.2017

Рис. 4. Сервіс ICACCOPS

Для роботи з останнім потрібно зареєструватися з використанням службової електронної поштової скриньки за адресою <https://www.icaccops.com/users/login.aspx> (рис. 5).

Рис. 5. Реєстраційна форма сервісу ICACCOPS

У результаті застосування даних сервісів серед іншого можна знайти IP-адреси, з яких завантажувалася (рис. 6) та вивантажувалася дитяча порнографія.

12.02.2017 16:49:23	28.02.2017 11:49:28	Детское порно	срack1_newfag_happiness
08.02.2017 15:49:16	09.02.2017 7:49:32	Детское порно	Siberian Mouse
27.01.2017 20:52:13	27.01.2017 20:52:13	Детское порно	Kelly 10yo
27.01.2017 20:50:12	27.01.2017 20:50:12	Детское порно	pthc vicky.rar

Рис. 6. Результат роботи сервісу «I KNOW»

Подібний до наведених проект Police2Peer функціонує і в Європолі. Більш докладно з ним можна ознайомитись за адресою: <https://www.europol.europa.eu/partners-agreements/police2peer>.

Починаючи з 2015 року кількість користувачів з Національної поліції України спеціалізованого ресурсу www.icaccops.com зростає з 4 осіб до 35 станом на 10.02.2022 (<https://www.icaccops.com/users/InvestigatorLookup>). Серед зареєстрованих учасників представники Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, м. Київ, Київської, Львівської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської, Черкаської, Чернігівської, Черновецької областей України. Ресурс [icaccops.com](http://www.icaccops.com) призначений для виявлення та встановлення осіб розповсюджувачів дитячої порнографії. Низку правопорушників за допомогою цього сервісу було притягнуто до кримінальної відповідальності, проте більшість кримінальних проваджень закінчувалися угодою про визнання вини обвинуваченого з прокуратурою. Вказана ситуація пояснюється тим, що до 2021 р. в Україні була відсутня кримінальна відповідальність за зберігання дитячої порнографії, а довести умисел на розповсюдження відповідних матеріалів не завжди вдавалося.

Наведемо декілька прикладів технічної складової розслідування злочинів, пов'язаних з дитячою порнографією.

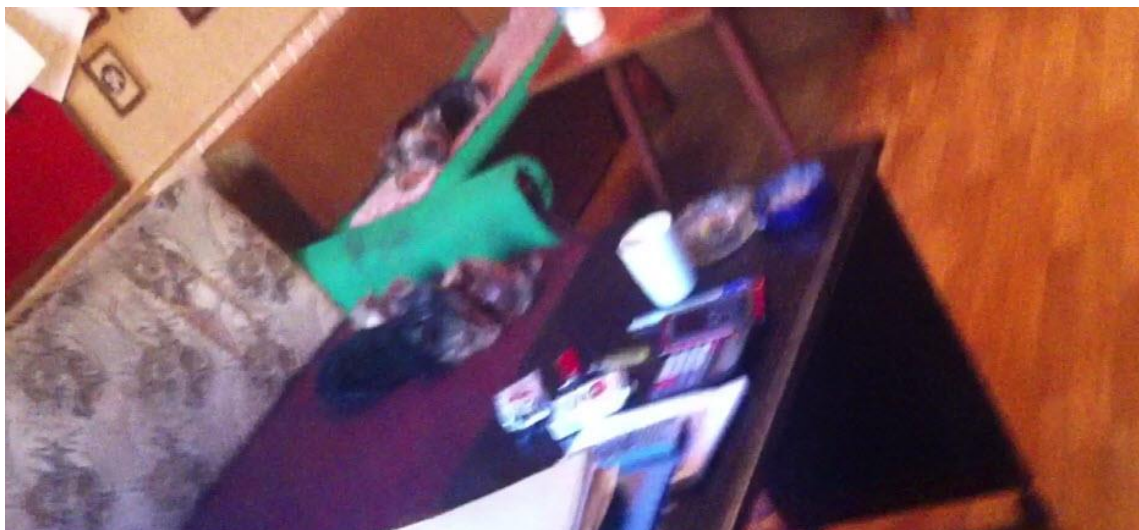
Приклад 1.

До правоохоронних органів України від колег з Молдови надійшли фотознімки із дитячою порнографією, які розповсюджувалися через пірінгові

мережі. На них було зображено молодого хлопця, який піддавався сексуальному насильству зі сторони двох дорослих.

Детальним аналізом було встановлено, що зйомка проходила у приміщенні, яке могло бути квартирою. Із елементів інтер'єру на себе звернула увагу підлога, обшивка дивану (рис. 7), а також оголошення та нагороди на тематику кінології.

Рис. 7. Інтер'єр квартири

Підлога у вигляді паркетного лінолеуму, журнальний стіл, диван із коричневою обшивкою. На стіні були виявлені оголошення про проведення виставки собак (рис. 8).

Рис. 8. Оголошення у сфері кінології

Крім цього, на багатьох зображеннях були дві собаки породи Йоркширський тер'єр (рис. 9):

Рис. 9. Фотографія собаки у квартирі

Увагу слідчих привернув фотознімок жертви, зроблений на фоні дошки, де було наклеєно аркуш паперу, у нижній частині якого був номер телефону (рис. 10).

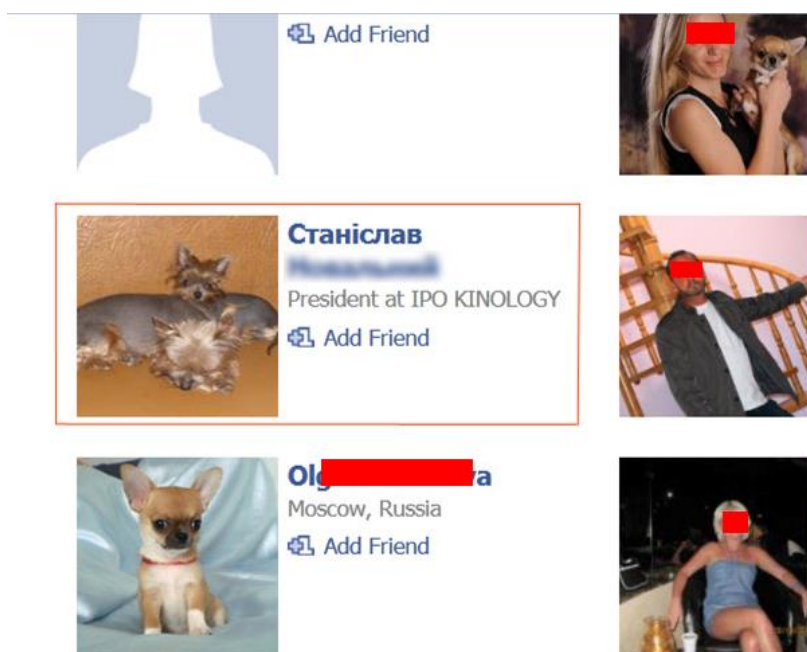
Рис. 10. Фотографія паперу з номером телефону

Пошук вказаного телефонного номеру в мережі Інтернет відразу показав, що він належить жінці, яка проживає в Сумській області (рис. 11).

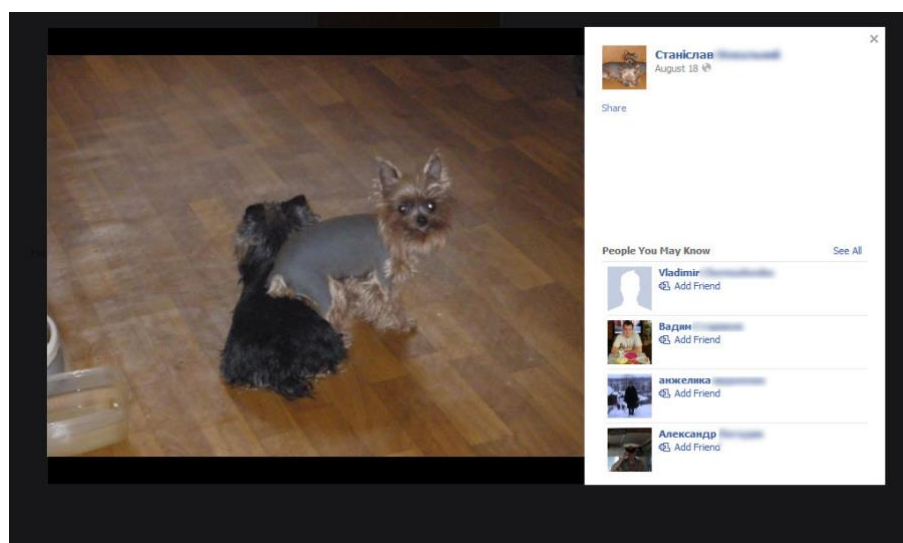
Рис. 11. Результати пошуку за номером телефону

Аналіз її сторінки в соціальній мережі «Facebook» показав, що вона професійно займається розведенням породистих собак та є членом місцевого кінологічного клубу. Під час відпрацювання контактів вказаної жінки у соціальній мережі відразу було виявлено, що на титульній сторінці, одного із її друзів було зображено двох собак породи Йоркширський тер'єр, які лежали на дивані із обшивкою, ідентичною до тієї, яка була на фотографіях із сценами сексуального насильства (рис. 12).

Рис. 12. Аналіз контактів

На сторінці цього контакту було фото із подібною до раніше вказаної підлоги в квартирі (рис. 13).

Рис. 13. Фотографія зі сторінки правопрушника

У друзях підозрюваного було виявлено сторінку малолітнього хлопчика який став жертвою сексуального насильства (рис. 14).

Рис. 14. Сторінка жертви

У подальшому вже проводилися традиційні заходи щодо документування протиправної діяльності підозрюваних.

Приклад 2.

Від правоохоронних органів Великобританії надійшов міжнародно-правовий запит щодо ідентифікації неповнолітніх, які ймовірно стали жертвами сексуального насильства підданого їх країни. Чоловік подорожував країнами Східної Європи, розбещував неповнолітніх та виготовляв порнографічну продукцію за їх участю.

Іноземні колеги надіслали понад 4 Гб матеріалів, виготовлених злочинцями (рис. 15).

Рис. 15. Одна з фотографій потенційних жертв

У результаті аналізу зображень правоохоронці дійшли попереднього висновку, що зйомка велася неподалік водойми (рис. 16-17) та якогось великого промислового об'єкту. Крім цього, на окремих фотографіях було зображено дитячий ігровий майданчик «Рошен» (рис. 18).

Рис. 16. Фотографія, на якій видно міст

Рис. 17. Фотографія, на якій видно водойму

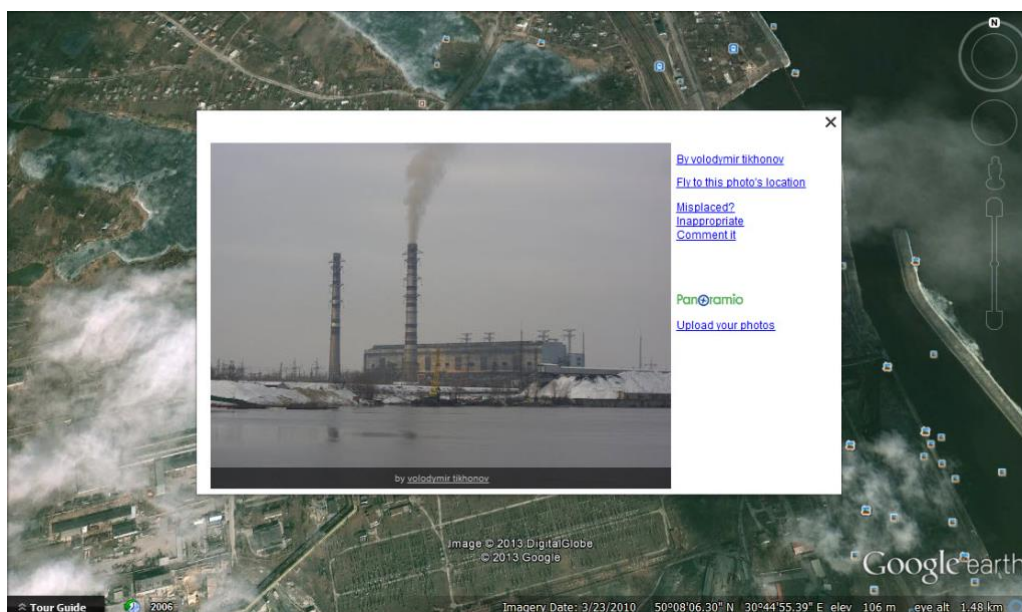

Рис. 18. Фотографія, на якій видно дитячий майданчик

Пошукові заходи було розпочато з одержання переліку міст, де було збудовано такі ігрові майданчики. Також було висунуто версію, що зйомка велася неподалік теплової чи гідроелектростанції. Порівнявши списки міст із майданчиками «Рошен» та «потенційних» місць проведення зйомки, пошук було звужено до 20 ймовірних міст.

У подальшому для пошуку застосували програмний продукт Google Earth (рис. 19). У результаті проведених заходів вдалося ідентифікувати усіх неповнолітніх (малолітніх), які стали жертвами педофіла.

Рис. 19. результат пошуку з використанням сервісу Google Earth

Якщо необхідно одержувати дані від провайдерів Інтернет-послуг, розташованих за межами національної юрисдикції, правоохоронним органам слід діяти через Національне бюро Інтерполу. Разом з тим слід першочергово звернутись до провайдерів Інтернет-послуг із запитом про **збереження потрібних даних** через форму зворотного зв'язку або іншим способом. Це робиться для того, аби запобігти видаленню даних до завершення процедури отримання відповідних дозволів на їх вилучення.

Прохання щодо збереження даних повинно містити коротке викладення суті правопорушення, що має місце в даному випадку, точний опис даних, які необхідно зберегти, стисле викладення того, яке відношення до правопорушення мають ці дані, та заяву про те, що слідом за цим запитом надійде офіційне клопотання про розкриття даних.

Наведемо декілька контактних даних для збереження і одержання інформації (табл. 1).

Таблиця 1

Назва ресурсу	Контактні дані для взаємодії
www.amazon.com	subpoena@amazon.com
www.apple.com	subpoenas@apple.com
www.blackberry.com	pso.us@blackberry.com
www.cloudflare.com	abuse+law@cloudflare.com
www.dropbox.com	legalcompliance@dropbox.com (https://dl.dropboxusercontent.com/s/chy2h514ht8j2hz/Dropbox%20Law%20Enforcement%20Handbook.pdf?dl=0)
www.facebook.com	records@facebook.com або www.facebook.com/records
www.google.com	uslawenforcement@google.com
www.instagram.com	lawenforcement@instagram.com або www.facebook.com/records
www.linkedin.com	https://www.linkedin.com/help/linkedin/answer/16880
www.mail.com	legalnotice@mail.com
www.msn.com	lealert@microsoft.com
www.myspace.com	compliance@support.myspace.com або у надзвичайних

Назва ресурсу	Контактні дані для взаємодії
	випадках lawenforcement@support.myspace.com
www.skype.com	lerm@skype.net
www.twitter.com	lawenforcement@twitter.com або https://support.twitter.com/forms/lawenforcement
www.whatsapp.com	rdang@fortisgc.com
www.yahoo.com	lawenforcement-request-delivery@yahoo-inc.com

Усі контакти необхідно здійснювати виключно через службову електронну поштову адресу (закінчується на gov.ua).

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. (станом на 1 липня 2021 року). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. (дата звернення: 12.02.2022).
2. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Офісу Генерального прокурора від 30.06.2020 № 298 (станом на 1.07.2020). Сайт *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20>. (дата звернення: 12.02.2022)
3. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: Наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 (станом на 17.07.2021). Сайт *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
4. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. (станом на 1.01.2021). *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 28. Ст. 232 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 12.02.2022).
5. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. Сайт *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text (дата звернення: 12.02.2022).
6. Благута Р. І., Мовчан А. В. Новітні технології у розслідуванні злочинів: сучасний стан і проблеми використання: монографія. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 256 с.
7. Бондаренко Л. К. Некоторые пути объективизации результатов судебно-искусствоведческой экспертизы порнографической продукции /Л.К. Бондаренко. *Теория и практика судебной экспертизы*. 2017. Том 12. № 2. С. 47-51.
8. Вирок Кіровського районного суду м. Кіровограда від 06.03.2014 : Справа № 404/10729/13-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37493964> (дата звернення: 22.09.2021).

9. Вирок Золотоніського міськрайонного суду Черкаської області від 25.12.2012 : Справа № 1-218/11. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44532917> (дата звернення: 22.09.2021).

10. Виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій: навчальний курс / А. Вінаков, В. Гузій, Д. Девіс, В. Дубина, М. Каліжевський, О. Манжай, В. Марков, В. Носов, О. Соловійов. К., 2017. 148 с.

11. Готуються зміни до законодавства щодо захисту дітей від сексуального насильства в Інтернеті / Міністерство та комітет цифро-вої трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/gotuyutsya-zmini-do-zakonodavstva-shchodo-zakhistu-ditey-vid-seksualnogonasilstva-v-interneti> (дата звернення: 14.02.2022).

12. Демедюк С.В., Демедюк Т.С. Небезпечний порнографічний контент в Інтернеті як проєкція розладів особистості розповсюджувача дитячої порнографії. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018, Том 68, №6. С.278-290.

13. Дитяча інтернет-порнографія з Росії «переїжджає» до України / Украина Криминальная. URL: <http://cripo.com.ua/news/?p=105534> (дата звернення: 13.02.2022).

14. Документування злочинів, пов'язаних зі збутом та розповсюдження продукції порнографічного характеру в мережі Інтернет та локальних мережах: практичний посібник /Т.М. Бухтіарова, О.А. Черкас, В.О. Мирошніченко, О.І. Соболю, О.О. Титаренко та ін. Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2009. 80 с.

15. Захист дитини від насильства та жорстокого поводження: сучасні виклики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 черв. 2021 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ. 2021. 183 с.

16. Збереження і отримання записів від провайдерів Інтернет-послуг в Сполучених Штатах Америки: довідник для правоохоронних органів іноземних країн. 2014. 33 с.

17. Кіберполіція викрила майже пів сотні осіб у розповсюдженні створенні та збуті дитячої порнографії URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6Ed70IEEkmY&t=312s> (дата звернення: 22.02.2022).

18. Коршун, О.І. Соболю. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2008. 36 с.

19. Лубенець І.Г., Толочко Г.В., Наумова Г.В. Інтернет-ризика та загрози щодо неповнолітніх користувачів: кримінологічний аспект (ч.1). *Наука і правоохорона*. 2020. № 1. С. 258–264.

20. Новинар: Чому українські діти легко стають жертвами порно індустрії. URL: <http://news.bigmir.net/ukraine/146702> (дата звернення: 13.02.2022).

21. Поліція викрила сімейну пару, яка експлуатувала 4-річну доньку для створення порнографії URL: <https://www.youtube.com/watch?v=YxtPxKhTjBA&t=8s> (дата звернення: 22.02.2022).

22. Сексуальне насильство над дітьми: причини, наслідки, профілактика : інформ.-метод. посібник / Автори-упоряд. Цюман Т. П., Малієнко Ю. М.; За заг. ред. Цюман Т.П. К.: ФОП Пономаренко Я.М. 2011. 76 с.

23. У Верховній Раді відкрилася виставка, присвячена захисту дітей від сексуального насильства в Інтернеті. Комітет с питань цифрової трансформації. URL: http://komit.rada.gov.ua/news/main_news/povidomlen/73527.html (Дата звернення: 13.02.2022).

24. Україна увійшла в п'ятірку країн-виробників дитячої порнографії. Інформаційно-ресурсний центр «Дитинство без насильства». URL: <https://rescentre.org.ua/novyny/ukraiina-uviishla-v-piatirku-kraiin-virobnikiv-ditiachoi-pornografii> (дата звернення: 13.02.2022).

25. Чуприков А. П. Нормальна та кримінальна сексологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / А. П. Чуприков, Б. М. Цуприк. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 252 с.

26. Шевчук Т.І. Сучасний стан та тенденції поширення сексуальної злочинності щодо дітей в Україні та світі // the Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права. 2018. № 51. С. 102-110.

27. Як говорити з дітьми про педофілію і їх захистити. Поради експертів. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/07/6/241528/> (дата звернення: 22.02.2022).